

ԽՄԲԱԳՐԱԹԻՒՆԵՐ ԵՒ ԽՄԱԸԳՐԱՆՈՒՆԵՐ

Թիֆլիս, Օլգինական փող. ա. № 31—33 (Հին Երևանի նահանգական դատարանի և Օլգինական փող. ա. № 31—33-ի հարկային կառավարության հանգիստը), բաց է առաջիկայի օրը (բացի կիրակի և սուրբ օրերից), առ. 10 ժ. մինչև 2 1/2 ժ. կեսօրից յետոյ: Անձնական տեսակցությունները խմբագրի հետ՝ երեք ամիսը և սուրբ առ. 11—12 ժ. Տեղեկություն № 282:



ՅԵՑՏԵՐԱԲԱԹԻՒՆՆԵՐՆ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՆ ԵՄՆԱԿԱՆ ԽԵՂՈՎ, մը չորս քուրդական տողը Տարազի, առաջին երես 40 կողմ. վերջին երես 25 կ. մանրատառ (պետիս): Կրկնօրյա լուստարություններն առանձին համաձայնություններով: ԲԵՓՆՆՈՐԴՆ. Գրքեր՝ տարին 6 ր. (առատաճ. 10 ր. ամիսը՝ 50 կ. առանձին №-ը 20 կ. ՀԱՅԿԵՆ՝ ԽՊՓՈՒՄԵՆ, քա. ԿԱՐԱՅԵՆ, Caucase, Redaction du Journal TARAZ. Tiflis.

Գ և ղ ա ր ւ ե ս տ ա կ ա ն, գ ր ա կ ա ն, գ ի տ ա կ ա ն, ք ն ն ա դ ա տ ա կ ա ն

պատկերազարդ շարաթավերով. լոյս է տեսնում շարաթավերով մի անգամ կերակի օրերը:

№ 18 կիրակի, մա յ ի ս ի 25

Տ ա ս ն և չ ո ր ս ե ր ո ր ք տ ա ր ի 1903

Շարունակում է Ա Ղ Բ Ի Ի Ր պատկերազարդ ամսագրի և Տ Ա Ր Ա Ղ շարաթավերովի 1903 թ. ըստ մոլորազարդ թվերի

ԱՂԲԻԻՐ պատկերազարդ ամսագրին և ՏԱՐԱՂ շարաթավերովին կարելի է

Թիֆլիսում ստորագրել խմբագրատանը, Գոտտենբերգ դրամատու-նոցում և Բունիաթ-օղլու ծխախոտի վաճառանոցում, արախտիկ. ընկ. Թատրոնի մատրի կողքին, իսկ Բագուում Պրոմէթեոս ընկ. դրամատու-նանոցում (Красноводск. յ.Վ. տ. Ամիրանի):

Մայիսի վերջին լոյս կրեստին

Շ ի Ր Վ Ա Ն Ջ Ա Դ Է Ի

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Ն ՈՒ Ե Ր Կ Ե Ր Ի

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՏՈՐԸ

(«Հրդեհ», «Դործակատարի յիշատակարանից», «ՊՆՆԱՄԱՏԱՐ» և «Արամիկ»):

Բաժանորդներին կուգարիկի յունիսի 5-ից Մամուլի տակն է երկրորդ հատորը

1 հատորի բաժանորդությունները շարունակում է Թիֆլիսում 4 ր. 50 կ.

Ստաբ. քաղաքներում 5 ր. 50 կ.

Շրեկ թղթի վրայ՝ Թիֆլիսում 8 ր.

Ստաբ. քաղաքներում 10 ր.

Փառապեղ կազմով 12 ր. և 14 ր.

Գրանքի Թիֆլիս—Центральная книжная торговля կամ հեղինակին Թիֆլիս—Ал. Ширванзаде.

1—1

Մ Օ Ջ Ա Ի Ք

(Ջարունակություն)

«Արարատ» ի լուր հասարակության առևտուր է:

«Այժմ բարձր ուսման տեղ միայնակների թիվը մի տասնակից աւելի է: Դան այնպիսի միաբաններ, որոնք բացառապես նուիրում են գրական-ուսումնական աշխատանքներին, և պիտի հաստատապես յուրաքանչյուր, որ այդպիսի աշխատու-թյունների արդիւնքը գնալով աւելի նկատելի կը դառնայ»:

Մեր գերագնացօրին յառաջագիտ հրո-չակած քերքը *), ուսերը թափ տալով դրօշի նշանակութիւն չի տալիս «Արա-րատ» տեղեկութիւններին, բայց յամե-նայն դէպս վանազան ձեւերով կասկած-ներ է ցանաւում ընթերցողի մտքի մէջ, «միաբանների գրական-ուսումնական աշ-խատուութիւն... քնն, քնն, քնն... Նրանի Խորհրդացու վաւերականութեան առապ-պելները նորից պէտք է ծեծուին... Ժո-ղովուրդը հայ է խնդրում, իսկ դուք

*) Այսպէս է լարուր համարում ինքն իրան կոչել նոյն թերթը իւր 93-րդ համարում:

գրական-ուսումնական աշխատութիւններ էք հրամցնում...»:

Սակայն Արարատը՝ շարունակում է անյողովորդ.

«Նրդէն ժամանակ է, որ մեր ժողովուրդը, մանաւանդ նրա կրթութեամբ, թողնի իր սո-վորական դարձած արհամարհողական վերա-բերմունքը, և արդարամտութիւն ունենայ ճշա-նեւում այն, ինչ որ կասարկում է վաւերում... Խնդրում ենք, որ մեր ժողովուրդի մեծագու-նը փոքր ինչ հաւատ ունենայ զկպի էջմիածնի միաբանութիւնը և դարձաւի անհեղինակ անվա-յն մեղադրանքներից ու անհիմն հայածան-կներից... Յամենայն դէպս մի բան որոշ է. վա-նքի պատրաստութեամբ ոյժերը աշխատում են և լըծ-րէն մտածում են մեզուր վերաճողութեան մե-սին»:

Այս արդէն չափն անցաւ... վաճառ և մատուր վերաճութիւն... միթէ տանելի՞ բան է: Նւ ահա կարծես «Չայն հնչեցին սանդաղանքներն անգղիաց»... և «Մշակը» «Արարատին խեղդում է. «Ուսպա չլիար» դացիք մեր № 91 և 92-ի մէջ «Վա-նական հնետարիւն» խորագրով յօդա-ծը»:

Բայց փոքր ինչ համբերութիւն:

Ո՛վ է դուրս «Արարատում» հերետի-կոսական գովասանքները, որ «Մշակին»

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԸ ՄԿՐՏԻՉ ԳՈՐԾՅԵԱՆԸ

ԵՒ ՌՈՒՍ ՀԵՂԻՆԱԿ Ե. Վ. ԿՈՒԿՈՆԵՐԸ

Գ.

Միտիւր Գոգոյանի կտակը բաղկացած է մի հա-մաժողովում մի կտակի յառույժ նախարանից և 10 տ-անանի յօդաժողովից, որոնց մէջ արտադրութեամբ մըտ-քերն ու զգալի արժեքները, ի նկատի առնելով կտակի զբաղում ժամանակը և կտակագրի անձնատուրութիւնը, թէ լատ հետաքրքրական և թէ աւելի ընկնելու ու ուշա-գրութեան արժանի լատեր են: Ամեն լատից կրկնում է, որ այդ կտակը կազմւած է մի իր ժամանակին լուսա-ւոր և լայն հայեացքների տէր անձի թելադրութեամբ: Գոգոյանը մի բարեհաջի, բայց ինքն ու համարեա անգրագիտ մարդ է եղել մեր մէջ, որանց հաղապիտ օրինակներից այժմ էլ դու կարելի է երբեմն տեսնել թէ նախնիների և թէ ուրիշ հայ հասարակութիւնների մէջ:

Ճիշտ է, նա իր կեանքի ընթացքում և իր առե-տրական գործունէութեան մէջ, ինչպէս տաղիներ, աշ-խարհ էր տեսել և մի յայտնի աստիճանի գիտութիւն ու զարգացում էր ձեռք բերել, բայց այդ բոլորն իր հասկացող բարեկամներից ու ծանօթներից բարի ու լուսաւոր խորհուրդներ ընդունելու և նրանց համա-կերպելու հակումից այն կողմը չէր անցնում: Կուկոնի-կի և միայն Կուկոնիկի մտածողութեան արդիւնքն և նրա իր հայ բարեկամի վրայ ունեցած մեծ ազդեցու-

թեան պէտք է վերագրել բոլոր այն լուսաւոր, լայն ու վերացական մարերն ու գաղափարներն, որ մենք կարողւմ ենք հասարակ, զարդ հայ վաճառական Միլը-տիւր Գոգոյանի ստորագրութիւնը կրող կտակի մէջ:

Չունենալով դաւանք, որոնց կա կարողանալի թողնել իմ կարողութիւնը, ասում է նա իր կտակի առաջին յօդաժողով, եւ ցանկանում եմ նրան գործ-դիւնել, լատ կարեւորին, օգտուէտ և շահաւոր կերպով: Եթէ ես իմ ստացածը թողնեմ իմ ազգականներին, նրանից կը շահեն ու բազմաւոր կը լինեն միայն մի քանի ընտանիք. եթէ թողնեմ ազգականներին, ինչպէս ինձանից առաջ շատերն արել են, այդ նրանց չը հարստացնելով, դադէ, և պատճառ լինի մուրացկան-ների թիւը բազմացնելու, մուրացկանների, որոնցից շատ շատերը դատարկաբերութեամբ մարդիկ են. ուստի ես տուելի բարեւոր եմ համարում իմ անեցածը թողնել մի լուսաւորութեան գործի, որից մեր հասարակութեան անդամներից շատերն իսպառ զրկւած են: Կրթութեան պակասը նամանակահոգ զգալի է մեր հասարակութեան իրական սեռի մէջ. մեր կանայք անկիրթ լինելով և չը հասկանալով լուսաւորութեան և գիտութեան օգուտ-ները, ընդհանրապէս նախապաշարած են կրթութեան դէմ և նոյն նախապաշարմունքը ներշնչում են և իրանց զաւակներին մէջ: Դեռ մեր մանկը կարգալու, ուսա-նելու տեղ ունին, որովհետեւ մեր քաղաքում կան դա-ւաւական դպրոց ու ծխական դպրանոցներ, շատ մարդիկ էլ իրանց որդիներին ուղարկում են Մոսկուայի Լազարեան ձեմարանը. յուսալի է, ուրեմն, որ շատ չի անցնել և բազմաթիւ ուսեալ պատանիներ գործ կը գան այդ դպրոցներից և լուսաւորւած քաղաքացիների թիւը զգալի կը բարձր կը բազմանայ մեր մէջ: Բայց մեր

աղջիկների համար կրթելու տեղ ամենեւին չը կայ և մեր մայրերը խրաւած են սեղանութեան խաւարի մէջ և թիւր ըմբռնած հուկացողութեամբ ու յամառութեամբ մերժում են գիտութեան օգուտը և աւհասարակ ամեն մի լուսաւոր գաղափար: Ահա այս բոլորն ի նկատի առնելով, ես իմ բոլոր կարողութիւնս, որ կըմնայ ին-ձանից և իմ կնոջ մահից յետոյ, թողնում եմ ընդ միշտ 12 հայ աղքատ աղջիկ կրթելու համար: 7)

Իմ ամենամեծագուր ժառանգութեամբ, ասում է նա իր բոլոր յօդաժողով, իմ հարազատ քաղաքս են, որոնք բաղկացաւ բարեկրթութեամբ են ինձանից և որոնց ալժմ էլ ես չեմ մոռանում մի բան թողնել. նախ չը պէտք է անհաւատական մնան, որ ես նրանց իմ բոլոր կարողու-թիւնս չեմ թողնում, որովհետեւ հասարակաց օգուտ-ները ու բարեւոր միշտ գերադասելի են մասնաւորնե-րից: Բացի սրանից, իմ ազգականներս չը պիտի մոռա-նան, որ ես ինչ որ ունիմ, ժառանգական չէ, այլ ձեռք է բերւած իմ սեփական ջանքով: Իմ հօրիցս ես ժառանգութիւն եմ ստացել միայն մի 20 սաժ. եր-կայնութեամբ և 13% սաժ. լայնութեամբ անասուղ, որի վրայ չինւած է ալժմայ իմ ամենը: Այդ անասուղն էլ բաժին է բնկել իմ հօրը ալժութիւնից, որ մեր քա-ղաքի հիմնարկութեան ժամանակ ամենքին բնակելու և տուն շինելու մի հողաբաժին է յատկացրել: Ես որ-դարացի եմ համարում, որ լըրն շնորհակալութիւն և երախտագիտութեան արտայայտութիւն բարեխնամ տէրութեան մեղ ցոյց տաւ հիւրընկալութեան և ապաստանարան տալու, զայն տեղը նորից վերադարձի տէրութեան գրան այս կտակիս համաձայն գործադրե-լու համար:

Իմ կնոջս, Սերուհի Պետրոսեան Բաբայանիանին,

այնպէս զայրացնում են, այս է հետաքրքրականը:

Նախ և առաջ ասենք, որ գրողը չափազանց միջոցաւոր միջոցով և փայփայող մարդ չէ: Ահա նորա խոստովանութիւնը.

«Ես միշտ զգացել եմ աշխատելու անյապ հոգեւոր երկարակամ մեծ կենդանակեցում եղած ժամանակ, իսկ մեր սիրելի հայրենիքը քնացնում է թմբեցնում է, նստեցնում է անհատական եռանդը... Ես քանի անգամ հաշուել եմ, այն գրաւոր աշխատութիւնը, որ վաճառում կատարում եմ չ'ամուսայ ընթացքում, նոյնը երկուպիսով կատարել եմ 1 ամսուայ ընթացքում»:

Հիմի լսեցէք չարունակութիւնը:

«Մեղադրել այդ բանի մէջ վանականութեանը, հազիւ թէ արդարացի լինէր. միայն սոսկաբան զարծած նախադասութիւնների կըրկնութիւն կըլինէր, եթէ կամենայինք ընդունակ և կարող անձանց հայտնաբերել բացառել մեր հաստատած փաստը: Ելիստող անձինք նոյն իսկ հայտնաբերող պատուաւոր դիրք, արժանապայել կացութիւն են ունեցել. նրանք լիովին խրախուսուել և միջնորդուել են...»:

Նրկրորդ՝ խրատական է իմանալ, ընթերցող, թէ ո՞րի բերանից է լսուում այդպիսի գովասանքը, որ «Մշակը» չի կարողանում մարտել: Իսկ ոչ աւելի և ոչ պակաս, քան նոյն իսկ «Մշակի» շնորհը՝ ներք վայելող մի անձն է, persona grata, այն է արժանապատիւ Մեարտ վարդապետ մագիստրոսը:

Հիմի հասկանում էք «Մշակի» գեղեցիկ մարդավարութիւնը, որ նոյն իսկ Մեարտ վարդապետին զանաւոր է հաւատ ընծայել և բացականչում է. «բայց կարդացե՛ք և «Մշակի» վանական անհոգութիւն խորագրով յօդաւորը»:

Այդ վեճը իրանց թողնելով, մենք այսպէս կըլինենք խօսքը. Ելիստանը երկու ցաւ է ունեցել, որ պէտք չէ իրար հետ չ'փոխել: Մենք տեղական միջոցաւոր են, որի պարզութիւնը, փառք Աստուծոյ, մեզ աւելում է Մեարտ վարդապետը: Այս բանը թող առանց այլաւորութեան ուրախացնէ նա «Մշակին», ինչպէս որ ուրախացնում է ս. Ելիստանի ամենայն հարգաւոր դուստրին: Նրկրորդը՝ անտեսութիւնն է, որ ցանկալի կանոնադրութիւն չունի, և որ ցաւ է պատճառում ամենայն հայ մարդուն: Յոյս Աստուած, այդ էլ վաղ թէ ուշ կը բարեկեցութիւն:

Մեարտ վարդապետը կանխաւ այդ

երկրորդի մասին էլ խօսել է այսպէս.

«Ելիստանում շատ բան չի կատարվում, շատ բարի գործ սպանվում է իր սաղմի մէջ... (սակայն) բացարձակ անարդարութիւն է, այդ ամենի մէջ չ'արդարութիւնն նկատել: Երջապատի կուտարական ոյժերը դեռ խոր քնի մէջ են, և կարող ենք հաւատացնել, օհ դիւ և անօհ դիւ հայրենիքը հազիւ թէ որ և է օգուտ բերի»:

Ի՞նչ ունիք այս խօսքերի դէմ առարկելու:

Ուրեմն անկողմնակալ և հաշտ աչքով դատեցէք մեր նուիրական վայրը:

* *

Ինձ միշտ զարմանք է պատճառում, երբ որ հայ թերթը «Новое Время»-ի գրադարտութիւններին անօգուտ կերպով պատասխանում է հայերէն լեզուով. ինձ թուում է, որ այդպէս անկողմնակալ և հաշտ գրականի մէջ բուռնացնել է ցոյց տալիս: Պ. Ս. Վերմիշեանը աւելի քաջութիւն է դրոշմել. նա հէնց նոյն իսկ գրադարտի թերթի մէջ թերթին պատասխանել է ուսուցիչ լեզուով:

Արդ «Մշակին» իւր գրադարտի բուռնացը հաւանում է, իսկ Վերմիշեանի աւելի իրական համարձակութիւնը չի գովում՝ իւր հեղինակաւոր պեղանքի մեծաբանութիւններով: (Իսկ մեր աչքում երկուսի արածն էլ լոկ սանդի մէջ ջուր ծեծել է):

Բայց այս անգամ «Մշակը» մի անկեղծ խոստովանութիւն է անում, որ արժանի է գովասանութեան. «Նա համոզվում է, որ մինչև այսօր ինքը պարտք չի համարել ճանաչել իւր ժողովուրդը, դարձնել նրան լուրջ ուսումնասիրութեան առարկայ»: Այսինքն՝ ինչ յանդիմանութիւն որ ինքը լսել է երկուստեք ուսանողութիւնից, թէ չի ծաղկեցնում գիտութիւնը, ուսումնասիրութիւնը, այժմ ինքն էլ իւր մասին նոյնն է կրկնում: Այս լուր նշան է: Յոյս կայ, որ պատահեաւ հոգեւոր միաբանութեան գրական ուսումնական աշխատութիւններն էլ կըսկսի ըստ արժանւոյն յարգել և գնահատել, որ ինչպէս վերը տեսանք՝ տակաւին զանաւոր է:

Իսկ մինչև որ «Մշակն» սկսէ ուսանողութեան մատնացող արած ընթացքով ընթանալ, մեր առաջ մի խնդիր է ծագում: Արդեօք նա իր յօդաւորով (ան-

գիտակցաբար) ո՞րչափ նպաստեց, որ մերոնք սկսեցին «Новое Время»-ի բաժանորդ գրուել և աւելանային ընթերցողները:

Այսպէս են արել նաև հրէաները: Եւ ահա «Будущности»-ը ինչ է գրում նրանց հասցէով, որ մեզ էլ մի խրատ է.

«Չըցանկայինք հրէայ ընթերցող հասարակութեան ուշքը հրաւիրել մի այնպիսի տղեղ երկոյթի վրայ, որ արժանի է լիովին դատաւարութեան: Հրէական ինտելիգենցիայի որոշ մասը թափուր է մարդկային արժանապատուութեան և ինքնասիրութեան զգացումից, ուստի և, մի ինչ որ նզոված թիրիմացութեամբ, նա զեւրդացում է միայն այնպիսի թերթերի բաժանորդ գրուելով, որոնք առաւելապէս զբաղւած են հրէաներին հալածելով... Տարակոյս չկայ, որ մենք, հրէաներս, այն պատճառով հրապուրւած ենք մեզ ինքնամոռի և ատու թերթերից, որ մեր անորոշացող վիճակի ազդեցութիւններով մեր մէջ զարգացել են ստրկական ծառայական հակումներ, ուստի և յօժարութեամբ թանկ վարձ ենք վճարում այն բոլոր խաղը ու խաղաղութեամբ ինքններին համար, որ մեր զլլինք առատօրէն թափում են հէնց մեր ուխտաւ թշնամիները»:

* *

«Մշակի» բանասիրականում ժամանակ ժամանակ տպագրվում են, փոխանակ ստորագրութեան, եռաստղ (***) նշանով, «Հայ կենդան» (առ այժմ Վ. Լեւոնկի Միխիթարեանների մասին) խիստ նշանաւոր ճառեր: Այդ ճառերը ես կանուանէի նոր դարադրուկ կազմող ճառեր, epochemachende: Նա ինքն Վ. Լեւոնկի Միխիթարեանները մի անակալ քայլ պիտի գործեն, գոր օր. ինքն ուզենան (չեմ համարձակվում չարունակել)... այն ժամանակ այդ պերսպեկտիւի (հեռանկարի) գուշակութիւնն արդէն կուենանք այս ճառերում, իսկ յաղթութիւնը «Մշակի» անկապտելի յաղթութիւն կըլինի:

Արդ եռաստղը իւր ճառերով ծանուցանում է, թէ Միխիթարեաններն ունեցել են երկու թուական, մինն է Սեբաստացու հիմնադրութիւնը մինչև երկհարիւրամեակի տօնախմբութիւնը, իսկ միւսն է այդ եղբայրութիւնից ի վեր, երբ որ Միխիթարեանները կարգին մեակականներ դարձան:

«Նոր-Իսրայէլ» տպագրվում էր «Պապական լաւութեամբ» վերնագրով յօդաւոր-

ներ: Արժէ, որ այս յօդաւորներն ու վերջիւստ ճառերը միասին հրատարակուին մի բրոշյուրի մէջ, ուր որ միևնոյն խնդրը լուսաբանուած կըլինի երկու կողմից, բայց որքան տարբեր լեզուով: «Նոր-Իսրայէլ» չ'մեցնող բիրտ հարուածներ է գովեցնում, «Մշակը» ասդի ծալով խորն է ցցւում: Ասիացիներ և եւրոպացիներ իրար դէմ են ոգորում: Եւրոպացիներ խոստովանում է, թէ ճշմարիտ են ասիացու մեղադրանքները, բայց էն վաղ էր, որ Միխիթարեանները, ստիպուած էին այդպէս վարուելու, իսկ այժմ... այժմ, «Մշակի» շնորհիւ, նրանք սթափուել են և նոր ուղղութեան են հետևում:

Նուաստող փոխտոքայ, դիւանագէտ, խօսքի ամեն ներութիւնները լաւ կը ուղղ, պաղը չեղանակի նպատակակէտին հասցնող, հիմնաւորապէս իրաւանգուած գրադէտ է, միով բանիւ եղուիտ է, բաւելի լուսաւորն նշանակութեամբ, ինչպէս որ այժմեան Պապի համար ասում են, թէ եղուիտ է: Նրբ որ Մարսէլ Պրեյզի հերոսահիները մէկին առաջարկեցին, որ իւր որդուն սկստական գիմնադիօնը յանձնէ, ուսում ստանալու համար, տիկինը որհամարութեամբ գոչեց. «Այնտեղ նա նստած կըլինի իմ կոչկարիւր և դռնապանի որդոյ հետ ի միտսին... Խօսք չըկայ, որ նա այնտեղ կ'աւարտէ ուսումը, բայց վայելուչ ձևով բարեկուր, սեղանին չ'նորսով նստելու կարողութիւն չի ստանայ: Նա ուզում եմ, որ որդիս մտնի հայր եղուիտները կողմը: Միայն գրաւոր հիմնութիւն ունին իրանց սանկերի կողմը ճշմարիտ ջնջարմէնները»:

Մեր եռաստղն էլ որպէս կատարեալ ջեհնջլմէն է վարուած իրան հիւրասիրող «Մշակի» հետ: Նա տեսէք, թէ ինչպիսի ձևերով: Նա ասում է, թէ Միխիթարեանները ունեցել են երկու թուական. մինն է Սեբաստացու հիմնադրութիւնը, որ տեսել է մինչև երկհարիւրամեակի տօնախմբութիւնը. երկրորդն է նոցա նոր՝ ժշակական ուղղութիւնը, որ այնուհետև սկսեցաւ և որով պիտի գոչուանան նախկին յանցանքներն այլ ևս չ'զգործելու:

Ահա այս է եռաստղի խոստացած պերսպեկտիւները, և թող ինքն էլ պա-

ստում է նա շորթորդ յօդաւորում, եթէ ես նրանից առաջ մեռնեմ, թողնում եմ վայելելու մինչև իր մահը թէ անշարժ և թէ շարժական ստացւածքիս բոլոր եկամուտները. նա արժանի է, ըստ ամենայնի, այդ վարձատրութեան, որովհետև միշտ եղել է ժրագլուխ կին և հաստատարիմ ընկեր ինձ իմ բոլոր կենսի ընթացքում: Դիտեմ, որ նա այն հասակումն է գտնուում, որ այլ ևս երկրորդ անգամ չի ամուսնանալ, ուստի և վայելուչ կերպով պիտի տալիս տանը և ազատ, առանց մէկին հաշիւ տալու, պիտի վայելէ բոլոր եկամուտները, միայն որ նա իրաւունք չ'ըզպիտի ունենայ ոչ ծախելու, ոչ վտանելու, ոչ էլ մէկին կտակելու անշարժ կալածներս և մայր գումարը:

Ես կը ցանկանայի, որ իմ թողած փողով հիմնուէիք ու պահելիք հայ օրիորդաց դպրոցը կըլէ իմ անունը և կոչէր Գոգոլեան օրիորդաց դպրոց և արժանի լինէր ընդունելու Թադուհի Կայսերուհու հովանաւորութիւնը վայելող դպրոցների շարքը: Ես կարծում եմ, որ իմ դպրոցիս նպատակը պիտի լինի այն, որ նրա մէջ կըլինէին ստացող աղջկաները հեռու մնալով արտաքին վայրում դաստիարակութիւնից, որ չի յարմարում մեր հատարակութեան կենցաղին, ստանան այնպիսի կրթութիւն, որ դուրս գան հաւատարիմ ամուսնուհի, խոհմ տանտիկիններ, իրանց զաւակներին լուսաւորութեան օգուտները հասկացնելու ընդունակ մայրեր: Օրիորդները պէտք է սովորեն գրել-կարդալ հայերէն և ռուսերէն, կրօն հայտատանկայց և կենդեցողաւորութեամբ, թաւաբանութեան, աշխարհագրութեան, ընդհանուր, Ռուսոյ և Հայոց պատմութիւնների՝ տարբեր, ձեռագործութիւն, պաղ ու անարարութիւն: Աշակերտներին վրայ հսկելու համար ես կուզէի,

որ հրաւիրէր մի առանձին բարեբաւոյ տեսչուհի, որ պիտի աղբի դպրոցում ու գործնականապէս սովորեցնէ տանտիկնութիւն ու տնտեսութիւն:

Դպրոցիս վարչական և տնտեսական մասը կուովարելու համար, ասում է նա եօթնորդ յօդաւորում, ես կը ցանկանայի, որ կազմէր մի խորհրդարան ծագանորդի քաղաքապետի նախագահութեամբ, իսկ քաղաքապետութիւնը նահանգապետութեան փոխելու դէպքում՝ նահանգապետի նախագահութեամբ, որի անդամները լինէին Նոր-Նախիջևանի քաղաքապետը, Հայկական մարդաստատի գահակցը, տեսչուհին և քաղաքի հասարակութիւնից ընտրւած մի քանիստ քաղաքացի: Բացի խորհրդարանի այդ անդամներից, բացի տեսչուհուց, ոչ որ ունէի չեպէտք է ստանալ իմ թողած փողից, որովհետև նրանք այդ դէպքում աշխատելու են հասարակաց շահի համար, ուստի և պէտք է իրանց վարձատրւած համարեն այն շահի և քաղաքական օգտի գիտակցութեամբ, որ առաջ պիտի գայ նրանց աշխատանքից:

Եթէ Աստուած կամենայ, ասում է նա տասնորդ յօդաւորում, ես ինքս անձամբ խնդրամատոյց կըլինեմ զայլոցս բանալու թոյլաւորութիւնը ստանալու համար. նոյնի իրաւունք ունի անելու և կինու, ինքն ցանկանայ: Բայց եթէ ես էլ, կինու էլ մեռնենք, տանաց թոյլաւորութիւն ստանալու, խնդրում եմ, որ մեր մահից ցատոյ, խնդրի և ճշգրտութեամբ կատարել այս կտակը և ճանք լինի թոյլաւորութիւն ստանալու. բայց եթէ այդ պէպքում էլ զպրոցիս լսացումը մի օր և է արդելի հանգիստ տէրութեան կողմից, խնդրում եմ քաղաքապետից և Հայկական Մարդաստատից, որ նրանք նպատեն իմ կտակակատարներին մայր-գումարը հաւաքելու և ու-

ղարկելու ծագանորդ «Приказъ общественнаго призрѣнія», իսկ անշարժ կալածքս յանձնելու Նախիջևանի որդոց իրաւարանին պահպանութեան համար, մինչև որ հնարաւոր լինի բանալ դպրոցը: «Պրիկադի» վարկն անդրաւելի է, աշխարհիս տեղութեան ընթացքն էլ անորոշ. որքան աճի ու շատանայ գումարը, այնքան էլ իմ ցանկութեան և կամքիս կատարումը կը հնչեցնայ: Երբ և իրականաւոր, կատարի իմ ցանկութիւնը, միշտ կը դառնան չքաւոր ընտանիքներ, որոնք զրկւած կը լինին իրանց զաւակներին դաստիարակելու միջոցներից, ուրեմն, բարի գործերի համար, լաւ ձեռնարկութիւնների համար ժամանակն երբէք ուշ չէ: Թող օգուտն նրանք. որոնց ժամանակ կիրաւորուի իմ ցանկութիւնը, իսկ ես կը մեռնեմ այն քաղաք յուսով, որ երբ և ինչ իմ օտանահիները գուրս կը դան այնպիսի օրիորդներ, որոնք մայր դառնալով և դաստիարակելով իրանց սեփական դուստրներին, գուցէ, օրհնութեամբ յիշեն և աւանդեն իրանց յետագայ սերնդին նրանց բարօրութեան պատճառ. կողմն անունը:

Չառ օտար ընտանիքների բարկը մի քանի, թէ և մօտ տղապաններ, բարկը զերազատելը, տղապաններին փող տալով կամ կտակելով նրանց թիւ բազմացնելու հանգամ ձըր, հաստ լակաց շահը մտնաւորելը ջակելը և վեր դառնելը, տէրութիւնից ստացածը, անկրթութեան վերադարձնելը բարի գործի համար դործադրելու նպատակով, արտաքին փոխուել կրթութիւնից խուսափելը և ստանահիներին համար հատարարիմ ամուսնուհի, խոհմ տանտիկիններ, իրանց զաւակներին լուսաւորութեան օգուտը հասկացող մայրեր լինելու նպատակ զնելը, բարոյական օգտի գիտակցութեամբ մէկի վարձատրւած լինելն իր կատարած աշխատանքի

տասնամյակում մնաց իւր յայտնագործութիւնների համար: Իսկ մենք երբեք չենք մոռանալ, թէ Միլիթարիստները ինչ երախտաբաններ են գործել մեր ազգի համար, անյիշատի թողնելով ինչ ինչ թերութիւնները. և ուրեմն կըստանանք, թէ նոքա իրանք ինչպէս կը վաճառեցին եռասուղի տարօրինակ յայտնագործութիւնները:

Առ այժմ աւելորդ չենք համարում ստորև առաջ բերել աշխարհահռչակ Բուսկինի մեծ պատի թղթակցութիւնները մի երկու խօսք:

«Այս տարին պէտք է նկատուի որպէս ժամանակների նշան: Եթէ առաջներում մեծ պատերազմները շատ անգամ շօշափել են օրուայ շաբաթները, քաղաքական կամ օրէնսդրական խնդիրները, այդ բաներով այն ժամանակ գրողները են առաւելապէս ձիւրբերից գործել, տափափախու և կիսակերթ պատերազմները»:

Իսկ այս տարի Վատիկանը հանդէս է հանել մի քանի շնորհագործ, խելացի, գիտուն քաղաքական, Լոյոլայի սաներ, որոնք ամենաուշեր ձեռով կարողանում են երկպառակութիւն ցանկ, ամբողջի գլխին խուսկ ծխելով. Վատիկանի հայեցակէտի համեմատ: Ամենին չքաշուելով, որ եկեղեցու պատերի մէջ են խօսում իրանց քաղաքները, նոքա շօշափում են ամենահրաշագործ քաղաքական խնդիրներ և այնպէս են ոգեւորում և յափշտակում մարդկանց, որ արմատական լրագրողները էլ անդին են անցնում: Այսօրուայ ազատամիտ հրապարակախօսութիւնը նոցա ձեռքի տակ գործիք է դարձել, նոյն իսկ Մատիլդա Սերատի օրգանին են տիրացել:

Արդեօք եռասուղի էլ մի այդպիսի քաղաքաբարձու քարոզիչ չէ, որ հեռուից եկել է մեզ լուսաւորելու...

Սակայն թող միամտուին ընթերցողները. եռասուղի սկսել է ուրիշ նիւթերի մասին խօսել (Սասունի և Կիլիկիայի մասին) և այլ և չգալելով իրան՝ ամբողջութեամբ հրահրել բայց անկող՝ արդէն ցեխոտ կայացնելով է մոռնում մեր հանդէսը... Տեսնենք, թէ կատակը ուր պէտք է յանգի: Ս. Մ.

Ք Ն Ն Ա Պ Ա Տ Ա Կ Ա Ն

Գրականութիւն և մամուլ

Պ. Լիմիլի մօտ օրերս իր հրատարակած՝ «Լուսաբերի խոհեր» վերնագրով

կամ ծառայութեան համար այնպիսի մտքեր ու հասկացողութիւններ են, որ մինչև ցայսօր դեռ չատերը չեն հասկանում, ուր մնաց որ 1857-ին հասկանալը Գոգոյանի պէս անգրագետ մարդը: Հասկանալի է, որ այդ բոլորը, ինչպէս վերև ասացինք, հայ բարեկարգի ուսու բարեկամ Գոգոյանի թեւադրութիւնն է, նրա իր բարեկամի վրայ ունեցած ազդեցութեան արդիւնքն է, նրա լուսաւոր դադափարները, լայն աշխարհահայեացքը արդարաւոր:

(Կրճարումակի)

Ե. Շահազիզ



Փորձ ցետութեան Հայ-Լուսաւորչական եկեղեցական գոյեթի իրաւունքներին*)

(Մ. Սարգիսյանի Դեմոստրա մարտի 24-ին կարդացած Գով. իրաւաբան. ընկ. նիստում)

Վերջապէս, եկեղեցու կազմակերպութեան մէջ իր վրայ ուշադրութիւն է դարձնում բարեգործութիւնը, այսինքն, եկեղեցական արեւմտագործ և ստորին պաշտօնականների այրիների և որդերի համար սահմանած արկղը և բարեգործական հիմնարկութիւնները:

Խնամակալական արկղերը գործում են Էլմիածնայ վանքում ու թեմերում և վերջիններում նրանք գտնւում են թեմական առաջնորդի հսկողութեան տակ:

Տես ծանոթ № 17

դրքի մէջ, խօսելով լրագրական աշխատանքների նիւթական ծանր դրութեան մասին, ասն այս կերպ է նկարագրում համարիտ լրագրիչի վիճակը:

«Այդ մարդը տարում է նրա համար, որ հետեւալ իսկ օրը չը գիտենայ, թէ ինչն է շարժարկիւ նրա գոգումը չգիտէ, թէ ինչ նետի նման սլացող կենսական հարց գրաւելու է վաղը նրա ուշադրութիւնը, թէ ինչ դէպքի մասին նա պէտք է շտապի հաշիւ տալ: Նա կարող է միայն գիտենալ, թէ ինչ է արդէն գործել, բայց թէ այլ ևս ինչ է գործելու... ոչ: Նա իր կեանքի տէրը չէ... Նա ապրում է իր ընտանիքի շրջանում և նրանից դուրս: Ընտանիքի մէջ, որովհետև նա նրանից միշտ հեռու է: Նա տեսնում է իր ընկեր կնոջը միայն ընդհանրապէս, նա չը գիտէ ինչով և որպէս է ապրում, ևրա համար նա ժամանակ չունի: Նա տեսնում է իր որդեղը միայն առաւօտները և հազիւ կարողանում է նրանց քաղաքի ասել: Երբ երեկոյան, կամ գիշերը ուշ՝ նա գալիս է իր պատենակից դուրս, որ, որպէս աշխատութեան ընդհատում, մի կէս ժամ խօսի իր ընտանեաց շրջանում—երեխաները արդէն քնած են լինում, ամբողջ օրը աշխատութիւնից յոգնած կինը—հանգստանում է նրան ճանաչում են ամենքը, որովհետև նա անհաշիւ շրջանի հետ բանակցում է, նրան ոչ ոք չէ ճանաչում, նա թաքնւում է կամ անանուն և կամ կեղծ անուն կողո ստորագրութեան տակ: Թեթևացնել եփ կեղծ ուղեղը նա հնար չունի—նա ամեն ինչ չէ կարող ասել: Նա աս է մտածում աշխատում է առանկ ևս, բայց քիչ է խօսում, նա ամբողջ կեանքում աշխատում է ուրիշների համար, դրա պատճառով գործ է անձնական կեանքից: Նա չափաքան տուել է աշխատութիւն, միջոց, զարգացում, տուել է կարեկից խորհուրդ, օգնել է յոյսահատումը: Նրա մասին յետոյ ընտանիքը քաղցած է մոռնում: Նա մշտապէս ձգտում է իր գիտութիւնը ընդարձակել, ուզում է նրանց հիմնաւոր և խորիմաստ դարձնել, բայց չէ կարող, կեանքը՝ որին նա տուել է իրան ամբողջովին, հնար չէ տալիս նրան, գոնեա, մի բոլոր: Կանգ առնել նա քաղ է տալիս նրան իր ետեւից, գոռալով. «Է՛մոյ տուր, Գոգոյան մենք կը հասնենք իսկականին, առանց նրան մենք կորած ենք»: Նա տանջւում է, որովհետև տղան է, նա իրան ամենաբնականի մարդ է համարում, որովհետև իր շուրջը կեանք է տեսնում, նա ամեն բոլոր գոգում է իր մասնակցութիւնը նրա շնաւորութեան մէջ, նրան վաճում են, հալածում են, նրան տառապում են, նրան սիրում են, նրան գնահատում են, նրա վրայ յոյսադիր են: Նրանից վախում են, և մտերմօրէն են ընդունում, նրան քամակ են շուռ տալի և ջերմաջերմ սեղմում են նրա ձեռքը, նրա համար խոռովում և կռում են... Նա ուրախանում է, տեսնելով իր արդարացի մեղքացումների հետեւանքը, նկատում է մարդկանց դէպի

իր յուսարանած կողմը դառնալը, զգում է իր ետեւը ընկնելը, զգում է նրանց, արմունկէ արմունկ խտացած, առաջադիմութեան մշակների շարքը և մինչև մահը ընթանում է յառաջ և յառաջ...

Թողնել այդ աշխատանքը, յաճախ անհնար է. նա սաստիկ յափշտակում է մարդուն, ծծում է նրան, իր մէջ, առանց նրան սովորեն՝ դժար է մինչև անգամ մի քանի օր ապրել...»

Գ Ե Ղ Ա Ր Ա Խ Ս

Ս. Պետրոսով, 16 մայիսի

Ռեպիւն-ի «Какой просторъ» ցկարը

Ռուս նկարիչների դիւցազն, Ի. Բէպիլինի վերջին նկարը «Какой просторъ»՝ որ ցոյց դրւոյց նախ Պետերբուրգում ազա և Մոսկույում, մեծ աղմուկ բարձրացաւ հասարակութեան և լրագրութեան մէջ: Անհուն փոթորկալից ծովն է մեր առաջ, որի հսկայ ալիքները չորս կողմ շառում, փրփրում են, հորիզոնի վրայ հեռւում երևում են մառախլապատ ամպեր. ալիք չի երևում, կարծես, ալիք միայն այստեղ է, որտեղ կանգնած է ակամատեսը: Այդ փոթորկալից ալիքներից ոչ հեռու՝ վաղում են դէպի ծով երկու երիտասարդ՝ մի ուսանող և մի օրերորդ (գուցէ և ուսանողուհի). նրանք ուրախ դէմքով, կենդանի արագութեամբ և անհոգ վազում են չափոյ ծովը...

Ահա այդ նկարի ամբողջ բովանդակութիւնը առաջին հայեացքից: Չընայած սրա տեսնողէնցիօզ իդէաին, չընայած նրա իսկապէս գեղարեւոտական աշխատանքին, նոր չկրկնի ազատ շարժումներին, քննադատները յարձակւում են այդ նկարի հեղինակի և նկարի վրայ, նոյն իսկ չափազանց անարդարութեամբ: Այդ յարձակումները իհարկէ ունեն իրանց հիմքը, համոզմունքի տեսակէտից. նրանք, որոնք չեն սիրում երիտասարդութեան և առհասարակ նրանց գործունէութիւնը, դրանց հարկաւոր էր մի առիթ որպէս զի կարողանային իրանց զայրոյթը թափել գոնէ անշուշտ կտաւի վրայ...

Առաջին հայեացքից, իսկապէս սկանա-

տեսը մնում է ապշած, և միթէ գծութիւն, խելագարութիւն չէ այդ գոյգի անմիտ քայլը... Նրանք ուրախ, համարձակ, անհոգ վազում են դէպի փոթորկալից ծովը... մի քայլ ևս և նրանք կորած են ընդմիջտ. դիւշատիչ ալիքները անդունդ են բացել այդ գոյգի առաջ... Նայողը կը խոստովանէ, որ ինքը երբեք այդ քայլը չէր անի, այո՛, այդ վիշտ է. ոչ ոք կուրօթէն չի վազի դէպի մրկալից ծովը և դուցէ կանցնեն տարիներ, և այդ գոյգ երիտասարդները մեզ պէս կը կանգնեն նկարի առաջը և իրենք էլ չեն հաւատալ, թէ ինչպէս մի ժամանակ նրանք վաղում էին դէպի անդառնալի անդունդը... Նրանք ևս գուցէ կը խոստովանեն, որ այդ քայլը խելագարութիւն է... Բայց այժմ, քանի որ նրանք երիտասարդ ուսանողներ են, քանի որ նրանք երակներում հոսում է մաքուր, ազնիւ, կրակոտ արիւնը, նրանք անում են այն ինչ թելադրում է իրանց խիղճը, առողջ հոգին և միտքը: Ահա իմ կարծիքով այդ նկարի իդէան: Բոլորովին անհիմն է այն կարծիքը, որ ներկայ մեր երիտասարդութիւնը չի հաւատում ոչնչի, անհիմն է այս, կրկնում ենք, նա միշտ հաւատացել, հաւատում է և կը հաւատայ, որ կեանքում կատարւում են հրաշքեր, և կարելի է հրաշքերի կատարելը: Ահա թէ ինչ է թելադրում ինձ վերոյիշեալ նկարը: Ռուսական գեղարեւոտ պիտի պարծենայ ապագայում այդ նկարով, իսկ այժմ... այժմ չէ որ նոյն փոթորկալից ծովն է ներկայացնում մեր առաջ՝ առօրեայ մեր կեանքը և ինչու զարմանալ, որ մենք չենք կարողանում հաւատալ այդ հրաշքին. չէ որ հրաշքեր գործելը մեր օրերում անհաւատալի, անիրագործելի մի գաւառացիութիւն է: Բայց կան մարդիկ, երիտասարդ սերնդի մէջ, որոնք հաւատում են և կը հաւատան, և ասա մենք, մենք նախապաշարածներս անանում ենք նրանց խելագարներ... սպասենք ժամանակին, ամեն ինչ սպասում է ժամանակին, իսկ ժամանակը ոչնչի, սպասենք ուրեմն...

Ն. Բաղդասարեանց



ների շրջանի մէջ: Մեր տեսութեան՝ կենթարկւեն միայն եկեղեցու կամքը արտայայտող էական նշանները:

Ակներև է Հայ-լուսաւորչական եկեղեցուն, որպէս իրաւասական անձի, չեն կարող պատկանել, մարդուս անձնաւորութեան հետ կապւած, իրաւունքներ, և այս պատճառով ընտանեական իրաւունքները Հայ-լուսաւորչական եկեղեցուն, իհարկէ, չեն յատուկ:

Նոյնպէս և ամբողջ չարք պարտաւորաւորական յարաբերութիւններ, երբ ենթադրւում է ֆիլիքական անձերի մասնակցութիւն, իրաւասական ենթակաների մտքով—ինչպէս են—անձնական վարձելու սլայմաններ, ընկերութիւններ, երաշխաւորութիւններ, Հայ-լուսաւորչական եկեղեցուն չեն յարմարում:

Այսպէս ուրեմն իրական իրաւունքների աստղաբեզում ինչնք ամենից առաջ եկեղեցական ստացւածք ձեռք բերելու իրաւունքը: Այսպէս. օտար դաւան. Հոգ. գործ. կանոնադրութեան 1214 յօդ. գործութիւնով, Հայ-լուսաւորչական դաւանութեան եկեղեցիների համար անչարժ կայքեր ձեռք բերելը թոյլ են տալիս թեմական կոնսիստորիաները մինչև 300 ռ., օտար դաւանութիւնների հոգևորական գործերի դեպարտամենտը մինչև 1000 ռ., այնուհետև՝ ներքին գործք մինիստրը, նրա խորհրդարանի վճռով՝ մինչև 5000 ռ., իսկ աւելի մեծ գումարի ոչ այլապէս, բայց եթէ բաւժաւագոյն բարեհաճութեամբ:

Մեր առաջ բերած յօդւածից հետևում է, որ մինչև որոշ գումարը Հայ-լուսաւորչական եկեղեցին կարող է ձեռք բերել բոլորովին անկախ անչարժ կայքեր, սա ներկայացնում է մասամբ զանազանութիւն Հայ-լուսաւորչական եկեղեցիների և ուղղադաւան եկեղեցիների և վանքերի մէջ: Վերջինները, ինչպէս յայտնի է,

Անցնելով կիրակի, ամսոյս 11-ին Արարիս-տական ընկերութեան թատրոնի կօնցեր-տային դահլիճում, կայացաւ Թիֆլիսի Հայոց դրամատիկական ընկերութեան ան-դամների արտադրող կարգի ընդհանուր ժողովը: Նախ քան հերթական հարցերի քննութիւնն սկսելը, ժողովի նախագահ պ. Նիքոլանդազէի առաջարկութեամբ յար-գեց ընկերութեան հանգուցեալ անդամ-ներ՝ իշխանուհի Բէգլարէկեանի, Նինա Թամազեանի, Մամիկոնեանի և պ. Նալ-բանդեանի յիշատակը յոտնկայս: Ապա ժողովը յոտնկայս յարգելով հանգուցեալ այդի Մակարեանի յիշատակը, որոշեց ա-ռանձին պատգամաւորութեամբ յայտնել իշխող տիկնոջ ժառանգներին շնորհակա-լութիւն այն 3000 ռ. համար, որ հանգու-ցեալը կտակել է յօգուտ ընկերութեան, պայմանով, որ գումարը մնայ անձեռնմխե-լի, իսկ տոկոսները տրուի իբրև մրցանակ ընտիր ինքնուրոյն պիեսների հեղինակին: Ապա ժողովը քննեց վարչութեան առա-ջարկած մի քանի հարցերը, որոնց մէջ, հարկաւ, առաջին տեղն էր բռնում ընկե-րութեան նիւթական մասնեւրի խնդիրը: Ընկերութիւնն անցեալ 1902-1903 թ.թ. սեզօնին բաց է ունեցել մօտ 5000 ռ. որ և փոխարինարար վերցրել է անձեռնմխելի գումարներից վարչութեան անդամների պատասխանատուութեամբ: Ժողովը սկզբ-քունքով դէմ լինելով անձեռնմխելի գու-մարները ծախսելուն, անհրաժեշտ համա-րեց վարչութեան արած քայլը և նրան կշտամբելու չափ խստութիւն չը կարողա-ցաւ ունենալ, քանի որ առանց անձեռն-մխելի գումարների օգնութեանը զինքը, հայ ներկայացուցիչները պիտի խափանէին միջոցների սղոյթեան պատճառով: Որոշ-ւեց միայն, որ այսուհետեւ վարչութիւնը ամեն անգամ արտադրող կարգի ժողովներ հրաւիրէ այն դէպքերում, երբ կըզգայ փողի պակասութիւն:

Այնուհետեւ ժողովը պարտաւորեցեց վարչութեանը առանձին ուշ դարձնել ներկայացուցող պիեսների լեզուի վրայ և թոյլ չը տալ բեմ հանել տղեղ թարգմանութիւն-ներ: Որոշեց նաև ընկերութեան տարե-կան ընդհանուր ժողովը հրաւիրել սեզօ-նի վերջից 10 օր մնացած, որպէսզի ըն-

կերութիւնը միջոց ունենայ վաղորօք խոր-հելու յաջորդ սեզօնի մասին: Ընդունեց վարչութեան առաջարկը ընկերութեան անդամակցութեան ժամանակը, հաշուել սեպտեմբերից սեպտեմբերը:

Ժողովը նախագահի առաջարկութեամբ, ծափահարութեամբ շնորհակալութիւն յայ-տնեց վարչութեան անդամներին նրանց եռանդուն գործունէութեն համար:

ԹՎԹԱԿՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գեներալը, 8 մայիսի

Մայիսի 9-ին 1903 թ. կայացաւ Ս. Պե-տերբուրգի կայսերականկոնսերւատրիայի տարեկան ակումբը: Ներկայ էին անդին ըզգումթիւն ընտիր գաղափարգից և երա-ժշտութեան մէջ աչքի ընկնող անձնա-ւորութիւններ՝ օր. Յ. Ա. Կիւր, Բիմակե-կուրսակով: Փ. Սուրով, Սամուս, Բախ-մանինով, Նիքիանինով, Կիւրովսկի, Գա-զախեկ, Առէր, Նալբանդեան, Վիթ-բիլովի, Բիլեման, Տանէկ, և այլն: Վերապետուչ պ. Սամուս, կարգաց տա-րեկան ընդհանուր հաշիւը, որից յետոյ սկսեց աւարտողութեանը հեղինակու-թիւնների նշագը և գիւլտների ու ատես-տացների բաժանումը նայեալ և ոսկեայ և արծաթէ մեդալները մրցանակի բաշխումը: Հայերից ոչ ոք, ոչ գիւլտում և ոչ ատեստա-տացանք լայս տարի: Կոնսերւատրիայի հիմնադրութեան օրից միայն այս 38-ե-րորդ հանգստէն է տարեկան, և մինչև այս-օր, կրած չաւ. թէ՛ օրիա կոմպոզիցիայից ա-ւարտել է միայն մէկը՝ Մ. Նիկոլայեան, իսկ ուրիշ մասնագիտութիւններից եղել են մի քանի հոգի:

Հանդիսական

Երեւան, 12 մայիսի

Քանի որ տ. Սիրանոյշի գոտորօնները վերջացած են, աւելորդ չեք համարում այդ առթիւ մի քանի խօսք ասել: Ինչ չարաթներ առաջ, երբ լուր կար տ. Սիրանոյշի նրան դալու մասին, նոյն իսկ լրագրութեան մէջ նրան խորհուրդ տրեցեալ, կազմել իր խումբը աչքի ընկ-

նող լաւ ոյժերից, քանի որ նա միայնակ, չընայած իր ամբողջ տաղանդին, անգոր պիտի գտնէր տալ այն ամենը, ինչ որ միայն մի հաւաքական մարմնի գործ է: Ամեն պիեսի մէջ գլխաւոր հերոսուհու գիմաց կանգնած է և գլխաւոր հերոսը. և թէ՛ առաջինի գերը կատարելու էր ինքը, հարկաւոր էր հոգալ և երկրորդի մասին: Սակայն տ. Սիրանոյշ ուշ չը դար-ձրեց այդ հանգամանքի վրայ, նա իրան չըջապատեց միայն երկրորդական ոյժերով և դրա հետևանքն այն եղաւ, որ առա-ջնակարգ պատասխանատու դերերը ստիպւած էր լինում պ. պ. Աղայեանին կամ Ալիխանեանին տալ, որոնք, ի հարկէ, ընկնում էին իրանց ոյժերից վեր ծան-րութեան տակ և այդպիսով ամբողջ խաղը մնում էր միայն տ. Սիրանոյշին, իսկ մի ձեռքը չէ կարող ծափ տալ:

Շատ լաւ կը լինէր եթէ խմբում լինէ-ին և պ. պ. Արէրեան ու Պետրոսեան: Առանձնապէս իւրաքանչիւր գերասանի մասին խօսելով, պէտք է ասել, որ միակ վրայուն տաղանդը ամբողջ խմբի մէջ տն-ւելաւ տ. Սիրանոյշին է՝ հայ բեմի այդ վարդը. գովելով նրա գերասանական ըն-դունակութիւնները, գրանով ոչինչ նոր բան ասած չեմ լինել, նա արդէն յայտնի է ամենքին: Միևնորից աչքի է ընկնում ամենից աւելի պ. Վրոյլը, նա առանձին ընդունակութիւն ունի կօմիկա-կան դերերում և լուրջ սրբապալում է իր գործով: Տ. և պ. Աւետեանները ևս վեր-ցնում են համեստ դերեր և կատարում են բաւական յաջող, հայ թատրոնի համար նրանք պիտանի ոյժեր են: Տ. Փառնանի և պ. Ալիխանեան համարեա նոյնն են մնացել, ինչոր էին մի քանի տարի տ-ուաջ ևս, նրանք շատ ծանր քայլերով են առաջադիւմում:

Միև գերասանների մասին ասելու ոչ մի խօսք չեմ գտնում...

Տ. Սիրանոյշի այս մի շարք ներկայա-ցումների ընդհանուր տպաւորութիւնը դուրս եկաւ աւելի թոյլ, քան թէ սպա-սում էինք, և դրա պատճառներից մէկն էլ դուցէ այն է, որ նա ուզեցել է էժանա-գին ոյժերով և քիչ փարձատրութիւններով գործ կատարել:

—Եւան

Դեցաբեկ, 8 մայիսի

Տարադի № 13 ում տպւած նամակիս հետևանքը.

Եջմիածնից հրաման է գալիս Գանձա-կի հոգևոր կառավարութեանը, որ քննու-թիւն հաշնակէ այդ գեղծումները պար-գելու համար: Գանձակի հոգևոր կառա-վարութիւնը իր կողմից նշանակում է Փիւր գիւղի Յովհաննէս քահանայ Խոջա-յեանցին, Խաչակապի Յովհաննէս քահա-նայ Տէր-Նիդազարեանցին քննիչներ, որոնք ապրիլի 20—23-ը ման են եկել անտառը և կտրած ծառերը հաշել, իսկ 23-ին եկան Գետաբէկ և հայեցին Գետաբէկի բնա-կիչների գնած թաց վառելիքայտերն ու այստեղի պղնձագործարանի վարչութիւ-նից վանքի անտառից գնած փայտեղէն-ների հաշիւը պահանջեցին, որ ի հարկէ ստացան: Գետաբէկ էր եկել և Չարեքա վանքի վանահայր Վահան վ. Գէորգեանը, որին տեղիս մի քանի երիտասարդներ քննիչ քահանաների ներկայութեամբ յարո-նեցին անթիւ մեղադրանքներ, որ գնա-լով յուզւած աղմուկի կերպարանք ստա-ցաւ: Բայց այդտեղ մէջ ընկաւ Գետաբէկի վանաւորականերից Ա. Յովսէփեան անու-նով մէկը և հանդարտեցրեց երիտասարդ-ներին ու այդտեղ ժողովւած մարդկանց և վանահօրից բացատրութիւններ լսելու-րից նրա գործած գեղծումների մասին, որին հայր Վահանը չըկարողացաւ պա-տասխանել և կամ արդարաւոր նրա վրայ տեղացող բողոքութիւն միղադրանք-ներից:

Նոյն օրը երկուցեան դէմ քննիչ հայ-րերը արձանագրութիւն կազմելով կտրու-տած ծառերի և թաց վառելիքայտի մասին, մեկնեցան անտառի միւս մասերը նայելու: Բերում ենք այդ արձանագրու-թիւնից հետևեալ տեղեկութիւնները.

- 1) 23 հատ բօթուկներ, որոնցից իւրաքան-չիւրի քաշը մօտաւորապէս 20—30 փութ է, փութը ծախում է 1 ռ. 60 Կ.—1 ռ. 70 Կոպ., գցենք փութը 1 ռուբլով—460 ռ.—690 ռ.:
- 2) Վանքում գտնւած պտուղատի 37 հատ տախտակ, հատը 50 Կոպէկով—18 ռ. 50 Կոպ.—18 ռ. 50 Կ.
- 3) 163 հատ ընկուզենի ծառեր վանքի չըր-ջակայքում կտրուած, հատը 10—15 ռ.—1630 ռ.—2445 ռ.:

անշարժ կայքեր ձեռք են բերում միմիայն ստանձին բարձրագոյն թոյլտուութիւնով:

Ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է, որ եկեղեցու անունով, որպէս իրաւասական անձի, անշարժ կայքեր ձեռք բերելը հաստատուում է գրեալական ձեւագրով: Իսկ թէ՛ անշարժ կայքը պէտք է եկեղեցու սեփական-ւորութիւն դառնայ կտակների դորութիւնով, կտակը նա-հանգական գատարանի հաստատութիւնը ստանալուց յետոյ, պարտաւորապէս պէտք է հաստատուի և ազմի-նիտարտի իշխանութեան կողմից:

Միակ դէպքը եկեղեցու կողմից անշարժ կայք ձեռք բերելու, ձեռք մէջ, երբ չէ պահանջում տէրու-թեան թոյլտուութիւնը, այդ այն է որ կայքը ստացւում է վաղեմական (давностное) տիրապետութիւնով:

Ուղղակի ցուցումներ վաղեմական տիրապետու-թիւնով կայք ձեռք բերելու թոյլտուութիւն օրինակով մէջ չըկայ, ինչպէս նա չըկայ և օտար գաւան. հոգ. գործերի կանոնադրութեան մէջ, բայց այդպիսի հայ-եացք թիւագրել է Սենատը 1):

Սենատի վճիռն ենթարկւած հարցը վերաբերում էր ուղղագաւան եկեղեցուն, բայց պրօֆէսօր Սուլի-բովի հեղինակաւոր նկատողութեան համաձայն, Սենատի տւած մեկնութիւնը, օրպէս ընդհանուր վերաբով ձեա-կերպւած, պէտք է վերաբերի որպէս ուղղագաւան, նոյնպէս և Ռուսիայում գտնւող միև եկեղեցիներին 2):

Սեփականութեան ձեռք բերելու եղանակի կարգին պէտք է վերադառնալ հոր-ընտառայական եկեղեցու իրա-

ւունքը «յօժարակամ ժողովարարութիւն անոյ» օգուա վանքերի եկեղեցիների և հոգևոր դպրոցների:

Յիշեալ ժողովարարութիւնների համար օրինաւոր են յայտնի կանոններ: Նրանց թոյլ է տալիս թիւի չըջանում թեմական իշխանութիւնը, իսկ կայսրաւթեան միև տեղերում թոյլտուութիւն է ինքրուում էջմիածնայ Սինօդից:

Բայց որտեղից և ծագի այդ թոյլտուութիւնը, պահանջում է ըստի այդ, ինչպէս յայտնում է կանո-նադրութեան 1216 յօդւածը. «թոյլտուութիւն և տե-ղական քաղաքական իշխանութեան կողմից: 3)

Կանոնադրութիւնը ուղղակի չէ նախատեսել եկե-ղեցուն սաացւածք ձեռք բերելը նոյնպէս և ընծայա-բերութեան միջոցով:

Ընծայաբերութեան վերաբերմամբ քաղաքական օրէնքների մէջ ներմուծւած է առաջնորդարանների (архиепископства), եկեղեցիների և վանքերի ընծայա-բերական ստացւածքների ձեռք բերելու կարգին վերա-բերեալ յօդւած 4), բայց նա հարկաւորական եկե-ղեցուն չէ վերաբերում:

Յիշեալ յօդւածի մէջ ասուում է ընծայաբերած ստացւածքը ընդունել այն մարմն, որ արևիւրէյը գե-կուցանում է Սինօդին, որը իր կողմից խնդրամատոյց է լինում Բարձրագոյն թոյլտուութեան: Նոյն իսկ «արևիւ-րէյ» բառը արդէն ցոյց է տալիս, որ այդ յօդւածը վերաբերում է ուղղագաւան, եկեղեցուն: Եկեղեցու կողմից անշարժ կայքը ուրիշ տարւ համար իւրաքան-չիւր անգամ պահանջւում է Բարձրագոյն թոյլտու-

թիւն 5): Բացառութիւն են կազմում «անպէտք ստաց-ւածքները»: Վերջինների վերաբերմամբ բոլորովին չէ պահանջւում Բարձրագոյն թոյլտուութիւն 6): Այդպիսի ստացւածքները տրւում են ուրիշ (օտարացւում են) այն հիմնարկութիւնների թոյլտուութիւնով, որոնք հա-մաձայնութիւն են տալիս նրանց ձեռք բերելու:

Ստացւածքը ձեռք բերելու և օտարին տալու թոյլտուութեան իրաւունքը, նրան տուողների մէջ եղած զանազանութեան վերաբերմամբ, բովանդակում է նը-րանում, որ պահանջւում է Սենատի թոյլտուութիւնը անպէտք ստացւածքներ օտարացնելու համար անշարժ կայքերին՝ հինգ հազար ռուբլուց թանգ գնահատւած-ներին և տասը հազարից աւելի չարժանանքների համար Օտար գաւ. հոգ. գործերի կանոնադրութեան 1215-դ յօդւածին համաձայն, յիշեալ վաճառման իրաւունքը յատկացւում է իշխանութիւններին նոյն չափով, որքան և իւրաքանչիւր հասարակական տնօրդի ժամանակ մի և նոյն ժամանակ Հայ-ընտառայական եկեղեցու կոնսիստորիան չահում է նահանգական ատեանների իրաւունքներով:

Հետաքրքրական է ներկայանում եկեղեցական ստացւածքի կորուստը իրաւասական անձի վաղանց-դական տիրապետութեան իրաւունքով:

Իւրաքանչիւր ստացւածքի իրաւասական գրու-թիւնը, երբ օտար անձի կողմից անընդհատ շարու-նակւում է խաղաղ տիրապետութիւնը, վրովորւում է նայինքն ժամանակը անցնելուց յետոյ, գաւանում է բա-րեմիտ տիրող սեփականութիւնը:

1) Հետաքրքրողները թող անսին «Реш. Гражд. Кассаци-он. Прав. Сената за № 50, 1882 г.

2) Учение о церковном имуществе, проф. Сырцова.

3) 1216—1217 ст. ст. Св. Сл. Дух. А. Ин. Ист.

4) 935 ст. ст. С. 4. 1-й.

5) 1215 ст. ст. Св. Сл. Дух. А. Ин. Ист.

6) նոյն տեղը:

4) Լորենի ծառեր 280 հատ, հատը 2 բ.
50 կ.—3 բ.—700 բ.—840 բ.
5) Բարակ գերաններ 160 հատ, հատը 50 կ.
60 կ.—50 բ.—60 բ.:
6) 400 խորանարդ սափեն թաց փայտ,
ծախած է Փիթ գիւղացի նաւասարդ Միրու-
մեանցին. Գիտարկում կայ 25 սափ., իսկ դա-
նազան մեղ ծանօթ գիւղերում առնապէս 25 սափ.,
ընդամենը 450 խ. սափէն վառելափայտ (թաց),
սափէնը 5 բ.—7 բ. 50 կ.—2250 բ.—3375 բ.
7) Գիտարկէի պղնձահանքին ծախած է
1742 հատ հաճարի գերաններ 3 արշինանոց,
հատը 50—60 կ.—871 բ.—1045 բ. 20 կ.
8) Նոյն գործարանին 200 զո.փ ածուխ,
զուլը 40—50 կ.—80 բ.—100 բ.
9) Նոյն գործարանին մօտ 400 տախտակ,
հատը 40—50 կ.—160 բ.—200 բ.:
10) Սօգիւտի թուրքաբնակ գիւղում կայ
350 հատ, կաղնի տախտակ, հատը 40—50 կ.—
140 բ.—175 բ.:
11) Փիթ գիւղում մէկին ծախած է 1500
հատ ընկուզին տախտակ, հատը առնապէս 80 կ.
—1 բ.—1200 բ.—1500 բ.:
12) Տեղի մի վաճառական գնել է 60 հատ
տախտակ, հատը 40—50 կ. հաշւած—24 բ.—30 բ.
13) Բացի չրանցից Նօփօ-Գործարան, Նօփօ-
Սպասովկա և Քիւթիւր գիւղերից իւրաքանչիւ-
րը գնել է 300 բ.—400 բ. փայտեղէն—900—
1200 բ.:
Ընդամենը—8483 բ. 50 կ.—11678 բ. 70 կ.
Նւ այս բոլորը կատարել է միմիայն
3 ամսւայ ընթացքում մի վարդապետի և
իւր արքանակ Նաւթալի Խարաֆիւօղլի
անունով՝ անտառապահ թուրքի՝ ձեռքով:
Այս տեղեկութիւնները, կարծեմ, բա-
ւական պիտի աւան սպասուի և նա
նախօր գեղծումները մասին: Իսկ այս-
տեղ բերած չեն Գետարկէի Նօփօ-Գոր-
ծարան, Նօփօ-Սպասովկա, Միսկինյու, Սօ-
գիւտուր, Բարաւա, Գառնուր և այլ
գիւղերի տարած սահման քանակու-
թեամբ ածուխը, թիւը, դաշտերը, հոր-
տերները, վառելափայտը, գերանները,
տախտակները, թարմ ձիւղերը, մատաղ
ծառերը և բազմաթիւ այլ փայտեղէններ,
որ հայր քննիչները չըկարողացան ստուգել
վերոյիշեալ Նաւթալի գործած մեքենա-
յութիւնների և խարդախութիւնների
պատճառով: Բացի արձանագրութիւն-

ների հայր քննիչները տարան ի-
րանց հետ կեղծ տոմարներ, պայմանա-
գրերի պատճեններ և այլ գեղծումներ,
որոնք ապացոյց կըլինեն վաճառք կատա-
րած գեղծումներին:
Նւ միթէ այս բոլորից յետոյ էլ մեր
բողոքները կըմնան առանց հետեանքի ու
վհանքի. վարդապետ Գեղարքանին կը
թողնեն այստեղ, որպէսզի Չարիքի մի-
լիօններ արժեցող անտառները անդարձ
կորչեն:
Ս. Մանասեան
ԱՐԵՎԵԼՔՅՈՒՆՈՒ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆԸ
Տաճիկ իշխանազնութիւններից մէկը այժմ
ճանապարհորդում է Եւրոպայի երկր-
ներում—մի շրջապատ եղելով ինքն—որպէս
զի իւր եւրոպական քոյրերին հասկացնէ
արեւելեան կնոջ ողբալի վիճակը: Առաջին
գեղացումը կատարել է Գոթենհայմին,
իսկ երկրորդը Մադրիդի մէջ: Սակայն
հայրա-Ֆէն-Այիւ իշխանութիւն, այդ ան-
մասն գեղեցիկ տաճկուհին, նախկին հիւ-
պատու Արա-Նուրի-բէյի կնոջ, ինքն ան-
ձամբ չի կարողում գեղեցիկները: Նա
միայն բարեկամ է ունեցողներին արեւե-
լեան ձեռք, այսինքն ձեռքը ճակատին մօ-
տեցնելով, և տաճկուհին լեզուով մի հա-
մառօտ իսկապարանոթին, անկողնի տ-
ղա նստում է լուրջակամաժի: Բազմո-
ցի վրայ, իսկ գեղեցիկը կարող է
Ֆրանսիայի լեզուով «Ասամբուլի» նախ-
կին խմբագիր Օմեղուրը, ազգաւ հայ, իշ-
խանութիւն խօսում է միայն մայրենի լեզ-
ւով: Օմեղուրը նկարագրում է տաճկական
կանանց կրթութիւնը: Տաճկուհին ստա-
նում է ստորնապոյն աստիճանի ուսում, որ
զուրանի ընթացքում ինքն իսկ քան
չէ, և ամբողջ Տաճկաստանում հազիւ թէ
հազիր կանայք գտնեն, որ հրահանգած
լինեն օտարազգի վարժուհիների ձեռքի
տակ և լուր դաստիարակւած լինեն: Մա-
նանդ անտանի ծանր է տաճկուհու
ստորադրեալ վիճակը մարդու գնալու
դէպքում: Նախ քան ապագայ ամուսիննե-
րն իրար երեսը տեսնեն, արդէն ծնողնե-
րը որոշում են նրա ամուսնութիւնը: Օրի-

որդը ոչ այլ ինչ է համարում, բայց կիթէ
աւելի կամ պակաս արժէքաւոր ապրանք,
հաւանում է նա թէ չէ իւր փեսացուն,
միևնոյն է, նա պէտք է յօժարի և ըն-
տրութեան հետ հաշտի, ապա թէ ոչ
նրան կամուսնացնեն ընկի կերպով, եթէ
պէտք լինի ապահարդան ստանալու նա
մեծամեծ, խոշորոտները կըհանգիւյի,
իսկ մարդը եթէ ուզենայ, միշտ կա-
րող է դուր անել կնկան: Գոյակ-
ցի հետ աւելի վատ են վարում, քան
գերի աղախնու հետ: Ստրկութիւնը պաշ-
տօնապէս արգելւած է, բայց աղջկաւաճա-
ռութիւնը իրատ բարգաւաճում է: Սուր-
թանի կանայք, բացի միայն մէկից, ամենին
էլ հարձ են: Այժմ Տաճկաստանում սկըս-
ւել է կանանց շարժումը տաճկուհիների
վիճակը բարեփոխելու համար, որոնց կող-
մակից է նաև հայրա իշխանութիւն: Սա
առանց քողի է ման գալիս, այնպէս որ
հասարակութիւնն արդարեւ կարող է սքան-
չանալ, տեսնելով զրա երեսի գեղեցիկու-
թիւնը: Դրա ամուսին Ար-Նուրի-Բէյն,
աղաւ շեղացին, դատաւարութեամբ է
եղել տաճկական իշխանութեամբ բան-
տարգելութեան, բայց փախել է: Այժմ
նա ուղեկցում է իւր կնոջ Օմեղուրը,
որ ցկանաւ բանտարկութեան դատաւ-
արութեամբ է եղել, նոյնպէս բնաւ ցան-
կութիւն չունի Տաճկաստան դառնալու:
Դրանք երեքն ի միասին կենդանի կեր-
պով պատկերացնում են տաճկական բար-
քերն ու կարգերը:

Լ Ո Ւ Ր Ե Ր

— 2 օրեքշաբթի, մայիսի 14-ին Թաղաւոր
Գայր Նիկոյայ Ալեքսանդրովի և Թաղաւոր
Գայրուհի Ալեքսանդրովայի ս. Թա-
ղաւորութեան 7-րդ տարեկանի օրը, հանգիստ-
ւոր պատարագ և մաղթանք կատարեցին
Ալեքսանդր-Նիկեան, Վանքի տաճարներում,
հայցելով Թաղաւորանքին և Նրանց Օգոստոս-
փառ Ընտանիքին արեւադարձիւն, որի ժամա-
նակ Արեւելիկ օրը 21 անգամ որոտացին
Թեպանօթները:
Մաղթանքներ կատարեցին և միւս դա-

ւանութիւններին պատկանող աղօթատներում:
Քաղաքը զարդարւած էր զրօշակներով ու երե-
կոյեան զվարար փողոցները լուսաւորւած:
— Պետերբուրգի հիմնարկութեան 200-ամեա-
կի օրը, ուրբաթ, մայիսի 16-ին, Թիֆ. Քաղ-
աւորապետը հանդիսաւոր հոգեհանգիստ կատարեց
Ալեքսանդր-Նիկեան տաճարում, նրա հիմնադիր
Մեծն Պետրոս 1 Վայսեր յիշատակին: Աղօթող-
ների մեծ բազմութիւն ցնծութեամբ օրհնում էր
լուսամբա, Ռուսաստանի Վերածնութեան դին-
ւորի յիշատակը:
Այդ օրը քաղաքային և միւս դպրոցներում
հանդէսներ, զբաղան առաւօտները կատարեցին,
բոլորը նւիրած Պետրոս Մեծին և նրա գործու-
նէութեան:
— Երկրէս Իշխան Վառապաշտպետին Պե-
տերբուրգում ներկայացել են Թիֆլիսի քաղա-
քապետը և հետը գնացած պատգամաւորները:
— Անցեալ շաբաթ, Գոգիկասեան երկաթուղի-
ները պետ պ. Իւանովսկի ս. Էջմիածնում բախ-
է ունեցել ներկայանալ Վերափառ Վաթիկոսին:
Ունեցողութեան ժամանակ Նորին Վեհափառու-
թիւնը ցանկութիւն է յայտնել, որ Երեւան գծի
վրայ Կարխուր կայարանը անանհն էջմիածնի,
որտեղից 50 րոպէ կարելի ճանապարհ է մինչեւ
ս. Էջմիածինը. և բացի այդ, այս կայարանում
էլ բացի պատային զբաղենակ և այստեղից
ուղարկեն պատը ամեն օր ս. Էջմիածին: Գոգ-
կասեան երկաթուղիների պետը Վեհափառի
ցանկութիւնը ի կատար է ածել և խնդրել է ներ-
կայացել ուր հարկն է, որպէս զի Կարխուր կա-
յարանը անանհն էջմիածնի, իսկ այդ կայարա-
նում պատային զբաղենակի շինութիւնը, ինքը
երկաթուղին արդէն ինչ է տեղ և հարողորգել
Թիֆլիսի պատահաւ, շրջանին ի գիտութիւն:
Այժմ մնում է, որ ս. Էջմիածնի պատան էլ
այդ ճանապարհը բարեկարգել, խնդրել չեն և
կանոնաւոր երթևեկութեան համար հանրամատ-
չելի գնելով կառքեր պահել:
— Հայրենաց Բարեկրօծ. Ընկ., կազմած
Ձրթումը Թիֆ. Ժողով, այգում, Համբարձման
նախօրեակին, մի պարթ հանգէս էր, որի նմա-
նը զոնէ մենք չենք յիշում, թէ միտքէ ժամա-
նակ այդ ընկերութիւնը սարգօծ լինի: Հակա-
պատկերն էր այն երկրորդի, (գնչուներ) որ
երկու տարի օրանից առաջ կայացաւ Մարտիկ
ընկ. թատրոնում:
Գեղեցիկ եղանակը, անհամար բազմութիւնը,
երեսները, ժողովրդական երգերը, պարերը

Իհարկէ, օրէնքով այդպիսի տիրապետութիւնը
պէտք է լինի սեփականութեան ձևով, «սեփականու-
թեան ձևով» տիրապետութեան հասկացողութիւնը,
Սենատը օրինադրել է, որպէս տիրապետութիւն մի
անձի իւր անունով:
Որպէս պարզ օրինակ, այդ իմաստը հաստատելու
համար, օրինատուութեան մէջ մենք ունենք ուղեցոյց
յօդւած, որ ասում է, թէ օգտուելու յանձնած արքունա-
կան հողերը, չեն կարող սեփականութիւն դառնալ
վաղանցականութիւնով: Որքան տարի և չարունակելի այդ-
պիսի շահեցողութիւնը:
Այդ դէպքում, տիրապետութիւնը իւր անունով
չէ, այլ արքունական վարչութեան անունով է:
Բայց և այնպէս, այն կայքի վիճակը որ կարող է
ենթարկել վաղանցութեան ներդրութեանը, խախ-
տւած էր Սենատի կողմից 1893 թ., № 2 վճռով: 1)
Այդ վճռի մէջ Սենատը հակառակ նախկին մեկնու-
թեան, թէ վաղանցութեան ներդրութիւնը տարած-
ւում է և եկեղեցական հողերի վրայ, առաջ բերեց լի-
ովին հակառակ հայեացքը:
Առաջնորդելով եկեղեցական սեփականութեան
անխախտութեան գաղափարով, Սենատը եղբակակց,
թէ եկեղեցական հողերը չեն կարող կորչել կողմնակի
անձի վաղանցական տիրապետութիւնով:
Այդ կարծիքը, այնուամենայնիւ, կարեկցութիւն
1) Բարոկցերի գիւղի եկեղեցու սպասարանների հաւա-
տարմատարի, Ալեքսի Զոնով բաժնետէլի խնդրով՝ որ փոխի Լա-
զանի դատական պալատի վիճակը, վերաբերմամբ սպասարանների
պահանջին դէպի գնական ֆեդըրալ (գիւղերական բժշկի օգնական):
Իվան Պալովը վերականգնեցնում է եկեղեցական հողի խախտած
իրաւունքը:

չըզուա իրաւագէտները կողմից: 2)
Եկեղեցական հողերի սեփականութեան անխախ-
տութեան հայացքը, ի միջի այլոց, ենթարկեց գիտնա-
կան քննադատութեան և մեր մէջ յայտնի իրաւաւան
Ա. Իվ. Կարաբեկովը, որպէս կուսակից այն հայե-
ցակետով, թէ վաղանցական սեփականութիւնով կարող
է կորչել եկեղեցական սեփականութիւնը:
Բայց ինքը տարի անցած, 1902 թ. վճռի մէջ,
Սենատը օրինադրեց այլ սկզբունք. եկեղեցական հողե-
րը վաղանցութեան ներդրութեանը ենթարկելի են:
Ձեռնով այն խնդրել, թէ վաղանցութեան ներ-
դրութեանը ենթարկւում են արդօք Հայ-լուսաւոր-
չական եկեղեցու հողերը, պէտք է վճել նրան դրական
մտքով:
Խնդրի այս կերպ լուծումը ուղիղ է և այն պատ-
ճառով, որ Սենատի հետեւող գործողութիւնները բոլոր-
ւովին տեղիք չեն տալի տարակուսել, թէ ուղղադաւան
եկեղեցու հողերը ենթարկւում են վաղանցական ներդրու-
թեան, ինչպէս և բոլոր այլ հողեր:
Այսպիսով Սենատը փաստօրէն փոխեց ուղղադա-
ւան եկեղեցու հողերի անօտարարութեան: Թէպէտ իս-
տաջ բերած վճռի մէջ Սենատը չէ իշխում կայսրութեան
մէջ գտնւած միւս եկեղեցիների հողերով: մասին և ի
թիւն այլոց Հայ-լուսաւորչականից: Բայց պէտք է
կարծել, որ ինչպիսի մեկնութիւնը Սենատի կողմից, նման-
օրինականութեան հետեւելով, պէտք է գործադրութիւն
ունենայ և Հայ-լուսաւորչական եկեղեցու անշարժ կայ-
քերի վրայ:
Կառնալով արեւելեան սեփականութեան իրա-
ւունքը:
2) П. Суворова—Учюбник Церковнаго Права. 1898 թ. 478
և հետեւալ երեսներ:

ուները ընդհատելու եղանակին, պէտք է ասել, որ օրի-
նադրութիւնը այդպիսի միջոցներից մէկը համարում է
ստացւածքի ստիպողական զբաւումը՝ լինի դա ժամա-
նակաւորապէս տիրապետութիւն, թէ ստացւածքով շահե-
լու մէջ մասնակցութեան իրաւունքը հաստատելու:
Սեփականատիրոջից ստիպողաբար ստացւածքը
առնելը տէրութեան իշխանական հրամանով՝ կատար-
ւում է այն դէպքում, երբ՝ «այդ կարողութեան, տէրու-
թեան և հասարակութեան որ և է օգտի համար», X-դ
հատ. I մասի խօսքերով—այդ «թոյլատրւում է ոչ այլ
կերպ, բայց եթէ համարիտ և պատշաճաւոր վարձա-
տրութիւնով»:
(Չըշարունակի)
ՀԱՅՐԵՆԱՍԵՐՆԵՐԻ ՊԱՃՏՊԱՆԸ
VIII.
Վկայաթղթեր—Չորապետ Մօրիլիօի
դիտարկութիւնը—Համարձակ առա-
ջարկութիւն—Ցարդակ զօրախով—
Տեսակցութիւն—Խոնանա Փարզօղայի
պաշտպանները—Պարսն, միջոցում
է իւր գիմակը—Վրէժ լինելով իրան
ծրագրերը—Վստ լուրեր—Չօրքի
հետախույզ—Մարտի կատարողութիւնը
—Պաթալին սպանւում են—Մեծ
անձնուրացութիւն:
Այն վկայաթղթերը, որոնք Պեղքօ Կլիսանօն
այնպէս հիշատակեամբ տեղց սպանալիցներին և որոնք
այնքան նշանաւոր էին թւում Բալօն Վիլիգաւին,
փոխարքայ Դօն Սամանօնի և զլխաւոր հրամանատա-

չամ-գիւղումը, պիղական հարսանիքը մի-մի սիրուն հանդէսներ էին, ներդաշնակ շաղկապ-ւած: Ցանկալի էր, որ նման հանդէսներ յաճախ կատարէին: Եթէ նպատակը բարի գործի համար էլ չլինէր, դարձեալ այդ տեսակ հանդէսներ սփոփեցուցիչ և կազդուրիչ սղոցեցութիւն ունեն մեր վնասեալ կենցաղի վրայ:

— Թիւրիմացութիւնը ինչեք ասէք որ չի ա-նում: Զորքը շարժի, մայիսի 14-ին, երբ կա-տարում էր Ալեքսանդր-Նևսկեան տաճարում մարտնչելու և ուրախ պիտուրենք իրանց տասնեակ խումբ երաժիշտներով շարժած էին տաճարի ընդարձակ բակում, և անհամար բազմութիւն Գօլօվինսկի պրոֆեսորի վրայ ճեմում էր, տա-ճարից ոչ հեռու՝ Թիֆ. ժողովարանի մօտ՝ մի աղանակի վրայի երիտասարդ, գիտակցաբար թէ անգիտակցաբար, չէր ունէր կողակի հագուստով, վերջինս ապտակում է իրեն դիպ-չողին: Այս երիտասարդը բռնում է կողակի հա-գուստով պարոնին և վայր գլորում: Այդ ժա-մանակ մի կերպ ազատում է ընկածը և վրա-ցուն ատրճանակի շորս հարւածով սպանում: Այժմ ասում են, թէ վրաջին հոգեկան հիւանդ է եղել:

— Ֆինանսների միւնիստրութիւնը յայտնել է Թիֆ. առևտր. առաջին, որ արգելք չը կայ Ա. Մանրաշևան անունի Թիֆ. առևտրական գրա-րոցը, որի համար պ. Մանրաշևանը 50,000 ռ. է ընծայաբերել:

— Թիֆլիսի հայուհեաց բարեգործական ըն-կերութեան վարչութիւնը խնդրում է մեզ հա-ղորդել հետևեալը.

«Թիֆլիսի հայուհեաց բարեգործական ընկերութիւնը ստացաւ հիկին Կասարիցե Փոնդոյեանցից 500 ռ. ի յիշատակ իր հանգուցեալ դստեր Նունէ Թամարեանցի, որի անուամբ այիթի բոսակ հիմնելի ըն-կերութեան հիմնադրութեան մեջ դաստի-արակեղ ամենաչափաւոր աղջկայ համար: Վարչութիւնը յայտնում է հիկին Կ. Փոնդոյեանցին իր խորին շնորհակալու-թիւնը»:

— Գետեբուրգի հիմնադրութեան 200-ամեա-կի առթիւ «С.-П.Б. Вѣд.» լրագրի խմբագիր իշխան Ուխտումսկուն մի հեռագրով խնդրեցին, թողգման հանդիսանալ մեր զգացմանց և «Ող-թիւ» ամսագրի ու «Տարազ» շաբաթաթերթի խմբագրութեան կողմից, տօնախմբութեան հան-դիսին ողջունել:

— Անցեալ կիրակի, թերթիս խմբագիրը չնոր-սուեցաւ նորին Գայեբական Բարձրութիւն Մեծ Իշխան Նիկոլայ Միխայլովիչին մատուցանել «Տա-րազի» Գետեբուրգի յօդուանական Ան-ը, որ տպագրւած էր և Մեծ Իշխանի պատկերը: «Տարազի» Ան-ը գրած էին թղթենուց կաշի մատուցարանում, առտուր ալ ֆուլիար, մատու-ցարանի շուրջը գոյնզգոյն, թարմ վարդերից պսակ էր հիւստած: Նորին Գայեբական Մեծու-թիւնը սիրալիբ բարեհաճեց ընդունել մեր չնոր-հաւորութիւնները և այդ առթիւ մեր յարգանք-ները նշաւակը:

— Մեզ գանգատում են, թէ այսօր, Վանքի եկեղեցւոյ ծխականներին հրաւիրում է նոյն տաճարի միաբանութիւնը, որպէս զի մի ոմին ընտրեն տիրացու, սպազայում սարկաւազ ձեռնա-դրելու համար: Ծխականները բողոքում են այդ հրաւերի դէմ և հարց առաջարկում միաբանու-թեան, թէ ի՞նչու ուսումնական սարկաւազը, որ ամենից ճանաչւած է ըստ ամոնային արժանա-ւոր, չէ հաստատում իր ստանձնած պաշտօնի մէջ, այլ հողորդից բերում են մի պատահական աղայի և նրան են կամենում հաստատել եկեղե-ցու սպասաւոր:

— Մեզ գրում են: Ս. Գետ. Հայոց եկեղեցեաց խորհրդի նոր անդամ ընտրել է պ. բժիշկ Յա-րութիւնեան: Գարունը յարգած է այստեղ իբրեւ նոր և բարի ձգտութեան նախանձախնդիր մի անձնաւորութիւն, այնպէս որ, չի կարելի չուրա-խանալ այդ դէպքից. նա ընտրւած է անդամ պ. Բաշինջաբեանի տեղը:

— Գետեբուրգի ճեմարանում քննութիւնները վեջացած են. առաջիկայ տարին մրցակից է գիտ-լումից հայազգի տաղանդաւոր նկարիչ ուս. Խա-չատուր Տէր-Մինասեան, (ճարտիկանցի), ճարտա-րապետական բաժնում, Խ. Տէր-Սարգսեան, (Թիֆ-լիսեցի):

— Առաջիկայ տարին «Փնջիկ»-ի հրատարակու-թեանը լոյս կըսնեն Պետրոսեանական ալբոմ», հաշակաւոր գեղաստան Գետեբուրգ Եղանանի իշա-տակին:

Գետեբուրգ ֆալափի յոբելեանը

Մայիսի 16-ին տեղի ունեցաւ Տրօիցկի կամրջի հանդիսաւոր բացումը և յոբե-լեանական հանդէսը: Սուվորովեան հրա-պարակի վրայ, կամրջի մօտ, չինւած էր

տախտակամած, որի վրայով անցաւ եկե-ղեցական թափօրը: Այստեղ հաւաքւած էր հոգևորականութիւնը Նաբուրդի կախա-կոպոս Անտոնիյ սրբադանի հետ. տախ-տակամածի մօտ կանգնած էր ոստիկանու-թիւնը Պետրոսի ժամանակի համադգես-տով: Ներկայ էին բաղամարդ հասարակու-թիւն, պատգամաւորութիւններ, մեծա-մեծներ, միւնիստրներ, դիւանագիտական մարմինը, Մեծ Իշխանները. խլացուցիչ «ուռայի» ուղեկցութեանը ժամանեցին առաւօտեան ժամը մօտ 11-ին Թագաւոր Կայսրը, Թագուհի-Կայսրուհիները և Տէր Թագաժառանգը: Սկսեցին զօրանջել բո-լոր եկեղեցիների զանգակները: Թագաւոր Կայսրը սեղանից կոճակը, կամրջի բաժա-նական մասը շարժեց և միացաւ տախ-տակին: Թագուհի-Կայսրուհիները կտրեցին երկու ժապաւենները, և եկեղեցական թափօրը, Նոյնի Մեծութիւնները, Նոյնի Բարձրութիւնները, չքաղումը և մե-ծամեծները անցան կամրջով, որի վրայ սրբազան օրհնած ջուր էր սրսկում: Կա-մուրջն անցնելուց յետոյ, Նոյնի Մեծու-թիւնները մտան վրանը, որտեղ քաղա-քագլուխը մատուցեց մեղաները և լուսա-նկարչական նկարներ պարունակող ալ-բոմներ: Այնուհետև Նոյնի Մեծութիւն-ները կառքով մեկնեցին Պետրոս Մեծի արձանի տեղը, բարձրագոյն «ուռայի» ուղեկցութեամբ, Նոյնի Բարձրութիւն-ների և մեծամեծների հետ: Մինչ այդ՝ Պետրոս Մեծի տնակից հանդիսաւորա-պէս բերւած Փրկչի սուրբ պատկերը թափօրով փոխադրեց Խաչակաւ տա-ճարը: Պատարագից յետոյ, որ մատուցեց Անտոնիյ միտրապոլիտը, թափօրը իշխալ պատկերը տանելով դիմեց դէպի Պետրոս Մեծի արձանը. հոգևորականութիւնը տեղ բռնեց արձանի մօտ. տախտակա-մածի վրայ տեղաւորեցին երաժշտական խմբերը, գլարդիական զօրքերի երգե-ցիկները: Յարի վրանի մօտ—քաղաքային խորհրդի իրաւասունները, անցքի այս ու-այն կողմը կանգնած էին դպրոցների սաները և բազմամարդ հասարակութիւն. հանդէսի համադգեստով եկան և շարե-ցին զօրքերը. ժամը մէկին Պետրոս Մեծի արձանի մօտ ժամանեցին Բարձրագոյն

Անձերը, որոնց դիմաւորեց քաղաքագլու-խը: Անտոնիյ միտրապոլիտը մաղթանք կա-տարեց: Արևշատութեան աղօթքի ժամանակ զանգակները զօրանջեցին և որոտացին Նեայի վրայ կանգնած նուերի թնդա-նօթները: Այնուհետև հոգևորականութիւ-նը վերադարձաւ Խաչակաւ տաճարը և Փրկչի սուրբ պատկերը թափօրով վերա-դարձեց Տրօիցկի կամրջով Պետրոս Մե-ծի տնակը, որի ժամանակ զանգակները շարունակ զօրանջում էին: Քաղաքագլու-խը մատուցեց Բարձրագոյն Անձերին մե-ղաներ, հնչեցին յոբելեանական կանտա-տի, հիմնի և ցնծագին «ուռայի» ձայնե-րը: Զօրքերն անցան հանդիսաւոր տո-ղանցով: Զօրահանդէսից յետոյ Բարձրա-գոյն Անձերը ցնծագին «ուռայի» ուղեկ-ցութեամբ մեկնեցին հանդիստ վայրից: Առաւօտեան հանդիսաւորապէս բերւած բարժը, որի վրայ դրւած էր Պետրոս Մեծի նաւակը, տարեց դէպի քաղաքի Սգոտապատ Հիմնադրի տնակը: Սկսեց քաղաքի ներկայացուցիչների զնացքը դէպի Պետրոս Պօղոսի տաճարը, Պետրոս Մեծի դամբարանի վրայ դրեց յոբելեա-նական մեղալ:

Մայիսի 16-ին Թագաւոր Կայսրին բաղդ ունեցան ներկայանալու զօրամա-սերի պատգամաւորութիւնները, որոնք եկել են զանազան քաղաքներից յոբե-լեանական հանդէսներին ներկայ լինելու: Յոբելեանական հանդէսներին մասնակցող զինուորների համար Միքայէլեան մանե-ժում ճաշ կայացաւ, իսկ յետոյ—ներկա-յացում: Ծաշին եկաւ Մեծ Իշխան Վա-դիմիր Ալեքսանդրովիչը, որին դիմաւորեց քաղաքագլուխը: Մեծ Իշխանը չըջեց ճաշողների շարքերը և առաջարկեց Թա-գաւոր Կայսրի կենացը, որն ընդունեց ցնծագին, երկարատև «ուռայով»: Հիմն-շարթի, մայիսի 15-ին, Թագաւոր Կայսրն ուղանալով մանեժում, դիմելով գնդի զինուորներին, ասաց. «Շնորհակալութիւն ձեզ, պարոններ, ձեր փառաւոր զինու-րական ծառայութեան համար: Նա հաւա-տացած եմ, որ նոր ուղանալու ես, և նրանց հետեւալ սերունդները կը ծառա-յին նոյնպիսի ձգտումով, եռանդով և քաջութեամբ, ինչպէս ծառայել են նրանց

ընդ, իրաւի իսկական էին: Դրանում չէր կարելի կասկածել: Ձեռքը Բօլիվարին էր, պետական դրօշը նոր Վենեսուէլայի հանրապետութեանը, զանազան ստորադրութիւնները, որոնց մէջ գտնուում էին բազմա-թիւ ֆիլակսիֆիաններ, ապացուցանում էին, որ այդ թղթերը հաստատուել են անկասկերի բանակի գլխա-ւոր հրամանատարի ձեռքով: Դա սպազայ արշաւանքի նախադիժն էր: Նրա մէջ ընդարձակ բացատրում էին զօրքերի տեղափոխութեան հարցերը, նշանակւած էին և այն տեղերը, որ տեղերով նրանք պիտի զնային, ցոյց էին տրուում այն կէտերը, ուր պիտի միանային իմրերը, որ միացած ոյժերով թշնամու դէմ դուրս գային: Առհասարակ այդ թղթերից երևում էր, որ Բօլիվարը Անգոստուրա էր կանչում Պաւլին իր խմբ-բերով այն նպատակով, որ ապստամբների Գումանը, Բարբոսիան կամ Կարակասը, որոնք սպանիացոց իշ-խանութեան տակ էին գտնուում. նա խորհուրդ էր տա-լիս նրան ճանապարհին յարձակուել արքայական զօրքե-րի վրայ:

Թէև Մօրիլիօն շատ զգոյշ էր և բացի զբանից ընդհանրապէս պատերազմական տաղանդ ունէր, սա-կայն այս դէպքում նա չըհասկացաւ, որ խաբէութեան ղոհ եղաւ: Գիէզօ Բամբրեցի բերած բոլոր թղթերը գիտութեամբ պատրաստւած էին այն նպատակով, որ նրանց ուշադրութիւնը ուրիշ կողմ դարձնեն և առաջն առնեն այն անակնկալ յարձակման, որ նրանք մտադիր էին կատարելու անկախների զօրքերի վրայ: Միւս կողմից պէտք էր ցոյց տալ, որ անկախները ոչինչ չեն անում պատահաբար:

Էնրիկօ Տօրրիստը, ինչպէս և կրթօնների մեծա-մասնութիւնը, խիստ ցանկանում էր հայրենասէրների

յաղթութիւնը: Նա խրախուսում էր Բամբրեցի նախա-գծերը, որին արդէն մի քանի տարի էր ինչ ճանաչում էր. Բօլիվարը նրան աղաղակել էր նոր Դրնիտա սպա-նիացոց ոյժերի քանակութեան մասին տեղեկութիւն-ներ հաւաքելու:

Հանգամանքների մի անսովոր բերմունքով Մօրի-լիօն ևս վճռել էր օգուել նոյն միջոցով. որին զիմել էին նրա թշնամիները.—նա հրամայել էր պատրաստել «իսկական» վկայաթղթեր, մտադիր լինելով ուղարկել Բօլիվարին մի սր և է անձի միջոցով, որը խռովարար-ների շահերին հաւատարիմ պիտի ձևանար:

Բայց ճշտելից գտնել այդպիսի մարդ,—տղա-մարդ կամ կին,—որին կարելի լինէր կատարելապէս հաւատալ: Նա դիմեց Պաօլա Զայլարիտայի օգնու-թեանը: Վերջինս խոստացաւ գտնել մի անձնաւորու-թիւն, որը կարողանար լրտեսի դեր կատարել:

Շրեկոյեան նա եկաւ փոխաբայի պալատը և տեց մի քանի մարդկանց անուններ. բայց միևնոյն ժամանակ նա ինքն էլ կատարածում էր իր առաջարկած մարդկանց ճարտկութեան և հաւատարմութեան վրայ: Սակայն Մօրիլիօն չէր ցանկանում յետ քաշել իր մտադրութիւնից և վճռել էր միայն սպանել մինչև երեան կըզային աւելի լաւ կատարողներ: Խաբել Բօ-լիվարին, ցոյց տալով, որպէս թէ ինքը, Մօրիլիօն գնում է դէպի Անգոստուրա, անակնկալ կերպով յար-ձակուել հանրապետութեան զօրքի վրայ, յետ քշել նրան դէպի ծովը, չըջապատել արքայական զօրքերով և ապա ոչնչացնել,—արդեօք սա չի լինի վերջին հարւածը, որը կը դադարեցնի պատերազմը և կօլօնի-աները նորից Սպանիայի իշխանութեանը կենթարկի: Ինչ էլ որ լինէր, նա վճռել էր փորձել:

— Ես ճանաչում եմ մի կին,—ասաց նրան Պաօ-լան.—նա ամենից լաւ կարող է օգնել մեզ այդ գոր-ծում, մանաւանդ, որ նա խիստ ցանկանում է վրէժ առնել մեզից:

— Կարելի է ենթադրել, որ մեր թշնամին էլ մեզ ծառայութիւն ցոյց կը տայ:

— Սակայն, զօրապետ, դա միակ միջոցն է, որ յաջողութեան մի քանի յոյսեր է տալիս:

— Ես ձեռ չեմ հասկանում, օրիորդ... ինչպիսի բացատրեցէք:

— Դեռ ինձ մօտ է գտնուում Խուանա Փրադօզան, այն պատժւած խռովարարի այրին:

— Դա այն կինն է, որն այնպէս հայհոյում էր ձեզ:

— Նա ինքն է. մինչև այժմ ես դեռ ոչնչով չեմ վճարել նրան. բայց ես կարծում եմ, որ հենց այժմ հարկաւոր է մի քիչ վստիցնել նրան, իսկ յետոյ... միւս աշխարհն ուղարկել, իր մարդու հետ տեսնելու համար:

— Լաւ,—հաւանեց փոխարքան:—Բայց հաւատալ մի յանձնարարութիւն այդ կատարած կնոջը, նշանա-կում է թշնամուն տեղեկութիւն տալ մեր զրուժեան մասին:

— Բոլորովին ոչ,—պատասխանեց ջահիլ աղջի-կը:—Նա կուրօրէն կը կատարէ մեր հրամանները, կամ, աւելի շուտ, իմը, չըզգալով այն, ինչ որ ինքն անում է. հենց այդ էլ կընկատուի մեր գործի յաջողութեանը:

— Այդ ինչպէս:

— Ես կաշխատեմ համոզել նրան, որ ես անց-նում եմ անկախների կողմը և դաւաճանում եմ արքա-յին:

քաջամարտական փառքի նացը, հակառակ հանդէս-ներ: Նորին չհեղի սանդղա-թեամբ ձեզ, պ. ցոյց տը թեան ւաճուժ որի նոր ենք այն հակալ աթմաւ ծառայե-մ, որ լուսնդն կը կրե-ն զգեստը կայսրու-կան-գե-րուր Եր-կած ճանդամ Թագաւ-րուհու Պատու-թեան Մեծու-թի չքե-մի յիշել խորհրդ

Սալ դեհն թիւն Մի գե-րուր թե-րանից

Իսկ ա-ղաթիւն պէս փ-ուշաղ-վրայ պատմ-նրան. Ի. և յին, ի-ծելու-րան ձ-չէ կա-ինչպէ

աղբիւ-տաւց փոխա-

ընդու-կարծ-յուսու-հասց

—Օր-ը... միմ

քաջամարտիկ նախորդները: Խմում եմ ուլաններին զնդի պալատական-գաղափարի փառքի և ծաղկման կենսացը: Զեր կենացը, եղբայրներ, կրկին անգամ չնորհակալութիւն այսօրայ փառաւոր զօրահանգէսի համար: Մենք բարեաւ, եղբայրներ: Գնդի սպայական ժողովարանում Նորին Կայսերական Մեծութիւնն ասաց. «Գնդի Շէֆի» Թագուհի Կայսրուհին Ալէքսանդրա Ֆէօդորովնայի յանձնարարութեամբ չնորհակալութիւն եմ յայտնում ձեզ, պարոններ, ձեր նոր ժողովարանում ցոյց տրւած հիւրասիրական ընդունելութեան համար: Աջողութիւն և բարգաւաճում եմ մաղթում ձեր ժողովարանին, որի նոր ընակարանում Մենք գտնուում ենք այսօր ձեզ մօտ: Իմ կողմից չնորհակալ եմ ինչպէս նախկին, այնպէս և այժմեան ուլաններին իրենց հաւատարիմ ծառայութեան համար և հաւատացած եմ, որ նրանց այժմեան և ապագայ սերունդները նոյն պատուով և պարծանքով կը կրեն ուլանների փառաւոր համագրաստը: Նորին Մեծութիւն Թագուհի Կայսրուհու ուլանների զնդի պալատական-գաղափարի, նախկին և այժմեան բոլոր ուլանների կենացը»:

Յորեկանին մասնակցելու համար եկած Փրանսիական պատգամաւորութեան անդամներն ողորմածաբար ընդունեցին Թագաւոր Կայսրի, Թագուհի Կայսրուհու կողմից Ձմերային պալատում: Պատգամաւորութիւնը Նոյցին Կայսերակ. Մեծութիւններին մատուց Պարիզի կողմից մի չքեղ անգրի, որ ներկայացնում է Միներսան իբրև զինեալ խաղաղութեան խորհրդանշան:

ՆՈՐԱՅՈՑԸ ՆԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սախալին.—Այբուում է տալիս. հրդեհն ընդգրկել է անգլին տարածութիւն և սպառնում է բնակավայրերին: Մի գիւղ բաղկացած վաթսուս տնից բոլորովին այրւել է:

Բերլին.—«Berliner Tageblatt»-ին Թեհրանից հաղորդում են, որ փոխադարձա-

բար վաւերացւած է անգլո-պարսկական դաշնագրերը:

«Frankfurter Zeitung»-ին հաղորդում են Կ. Պոլսից մայիսի 15-ից. «Այստեղ ձերբակալւած շատ բուլղարներ երեկ ազատ արձակեցին»:

Սոււմը.—Բորոմի և Սմարոգլինօ կայսրաւորի միջև երկաթագծերից դուրս ընկաւ ապրանքակիր գնացքը. ջարդակցին վեց բեռնւած վագոններ. վերաւորակցին կոնդուկտորը և երեք ուղևոր:

Պետերբուրգ.—Ազնականների ժողովարանի դաշկիւնում տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր Նիստ անտառային ինստիտուտի հարկւրամակի աւթիւ. երկրագործութեան մինիստրի ներկայութեամբ կարգացւեց Բարձրագոյն հրովարտակը, որով ինստիտուտին շնորհուում է Ա. Պետերբուրգի անտառային Կայսերական ինստիտուտը կոչումը:

Բալտիկի երկաթուղով մեկնեց Մեծ Խլխան Վլադիմիր Ալէքսանդրովիչը:

Խարկով.—Մայիսի 17-ի երկաթուղային դէպքի մանրամասնութիւնները. Բորոմիա և Սմարոգլինօ կայսրաւորների միջև երկաթագծերից դուրս եկաւ ապրանքակիր արագացրած գնացքը: Ջարդուած են ինն վագոն. սպանւած է մի կին, թեթև խեղճներ ստացաւ մի գիւղացի. վերաւորւած են կրտսեր կոնդուկտորը և մի զինուոր: Պատճառը վագոնի զսպանակն էր: Վարեաւ.—Մայիսի 20-ին Վարչաւում բացւում է ազնւացեղ չնրի ցուցահանդէս և կրտսի չորս օր:

Պարիզ.—Լրագրներին հաղորդում են Ալժիրից, թէ թնդանթաձիգ զօրքը պիտի ուժակոծի Փիգրիի օաղիւր բունելու համար Ալժիրի ընդհանուր նահանգապետ Փոնիարի վրայ գործւած երեկաւ յարձակման հեղինակներին:

Պետերբուրգ.—մայիսի 20-ին նաւաշինարանում գրւած է ականակիր «Վոդա» փոխադրական նաւի հիմքը:

Ասլանցա.—Հայնովիլից երէկ թաթառանցաւ, որը շատ չէնքեր աւերեց: 60 մարդ մեռաւ և 39 հոգի վտանգաւոր կերպով վերաւորուել:

Կ. Պոլիս.—Բոս Դրան յայտարարման,

Սելանիկում տղատւած է մօտ 400 ձերբակալւած բուլղար. մնացած 26-ը, որոնց յանցանքն ապացուցւած չէ, դեռ ևս բանտարկւած են մնում:

Բերլին.—Բիշինի հրէաների համար գերմանական հրէաների օգնող ընկերութիւնը հանգանակել է 345,000 մարկ:

Նիւ-Եորկ.—Կանգաւի նահանգում հեղեղի պատճառած վնասը հասնում է 14 — 15 միլիօն դոլլարի: Նօվա նահանգում դաշտերը 600 քառակուսի մղոն տարածութեամբ գտնւում են ջրի տակ:

Պետերբուրգ.—«Собрание узаконеній»-ում հրատարակւած է թէ ժամանակաւորապէս արգելւում է հրէական բնակեցութեան շրջանից դուրս ելած նահանգներում ապրող հրէաների անունից և կամ յօգուտ նրանց ամեն տեսակ կալածական գործողութիւնների կատարել, ինչպէս նաև յայտարարւած է, թէ փոխւած են 1882 թ. ժամանակաւոր օրէնքները, որոնք վերաբերում էին քաղաքներից ու գիւղաքաղաքներից դուրս ապրող հրէաների բնակութեան:

Կ. Պոլիս.—«Իգգամ» թերթը մի գովասանական յօդւած է նւերել բուլղարական նոր կարիքներին, որը ձգտում է բուլղար և թիւրք կառավարութիւնների յարաբերութիւնները բարելոյել ու ամրապնդել:

Գեղարուեստական այբու, Յովհաննէս Այվա-

զովսկու յիշատակին. ամենաթանգագին փղոսկրեայ և գունաւոր թղթի վրայ 14 տպագրական թերթից, բաղկացած մեծագիր 35×27 սանտ. մեծութեամբ, 60-ի չափ պատկերներով և գեղա-կազմ շքանակներով նորագոյն սոճով:

Այբուը բաղկացած է երեք գլխաւոր բաժանմունքներից՝ 1) կենսագրական-գիտական-գրական աղբիւր 2) նկարչական 3) երաժշտական: Այբուին մասնակցում են թէ հայ և թէ օտարագրի յայտնի նկարիչներ ու երաժշտներ:

Դիմն է առանց կազմի 3 ր. 50 կ. ճանապարհածախսով՝ 4 ր. Ներդադարդ կազմով—4 ր. 50 ճանապարհածախսով—5 ր.

Ուղարկւում են նաև վերադիր վճարով միմիայն նրանց, որոնք կանխիկ վճարագ են 2 բուրլի:

Հասցէ.—С.-Петербургъ. Ва сильевск. Остр. 7 линия д. 54, кв. Д. Окроянц 6—6

Ս Ո Ղ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Ն

Բագու Հ. Թ. Թիֆլիսում ամենալաւ կեֆիւր պատրաստող Կարօնայի ֆերման է: Իդուր էք կարծում թէ կէֆիր տալիս են միմիայն թորսխտուրներին, աւելի շատ օգտակար է կէֆիրը արեան պակասութեան, նեարդների թուլութեան, մաղձոտութեան, ստամոքսի խանգարման դէմ: Մեզոնում տարաբախտաբար բժշկները դեռ շարունակում են հիւանդներին բժշկել իրանց խոհանոցների (դեղաօճիկ) ճարեբով, ու չը դարձնելով մարուր օղին, անդին և ջրին, որ ամեն հիւանդութեան բուժիչ են:

Երեւան Լ. Մ. Ի հարկէ, այսպիսի պայմաններում այդ գրքի հրատարակութիւնը աննպատակ է: Խնդրում ենք չը կորցնէք Յիսուսի մահը և յարուսիւնը: Միաները կը տպագրւեն:

Խմագիր-Հրատարակիչ

Տիգրան Նազարեան

— Նա երբէք չի հաւատաւ ձեզ:
— Երեկ նա, գուցէ, դեռ կարող էր չըհաւատաւ, իսկ այսօր հաղիւ թէ... Իմ տանը կատարւած խուզարկութիւնը, իմ դռների աւջին զինւորները, վերջապէս փողոցի ալմուկը, անշուշտ գրաււած կը լինեն նրա ուշադրութիւնը: Միթէ այժմ նա չի մտածիլ, որ ինձ վրայ կասկածում են և հետեւում են ինձ: Ես միտքեկ պատմութիւն կստեմ նրան, որը բոլորովին կը համոզէ նրան. ես կը բորբոքեմ նրա վրէժխնդրութեան ծարաւը. ես կը քայքայեմ նրան, որ դաւաճանում եմ արքային, ինձ հաղորդած անպատուութեան վրէժը միտքի լուծելու համար... Այն ժամանակ էլ ես կը յանձնեմ նրան ձեր վկայաթղթերը: Հաւատացած կզէք, որ ոչոք չէ կարող այնպէս յաւ հասցնել նրանց Բօլիվարին, ինչպէս Խուանա Փրապօզան:

— Երբ արդէն ցամաքած են լինում մեր բոլոր աղբիւրները, դուք զանում էք միջոցներ,—ժպտալով ասաց Մօրիլիօն:—Ճշմարիտ, օրիորդ, ես կը խնդրեմ փոխադրային ձեզ Խորհրդի անդամ ընդունել:

Եւ դառնալով գէպի վերջիններ, նա աւելացրեց.
— Ի՞նչ կաւէք դուք դօնեա Ջայլարիտայի առաջարկի մասին:

— Մենք ոչ մի բիսկ չենք արած լինիլ, եթէ ընդունենք այդ,—պատասխանեց դօն Մամանօն:—Ես կարծում եմ, որ Փրապօզան, մեղինից վրէժ առնելու յուսով, ամեն ջանք գործ կը դնէ թղթերը Բօլիվարին հասցնելու համար:

— Այդպէս ուրեմն վճաււած է,—ասաց Մօրիլիօն:—Օրիորդ, այսօր երեկոյան դուք կրտսանաք թղթերը... Իսկ յետոյ գործեցէք ձեր հայեցողութեան համաձայն:

— Այժմ դուք ինձ հաւատում էք, իսկ միևնոյն ժամանակ այն ինչ էր, որ պատահեց ինձ այսօր:
— Կրկին անգամ ներողութիւն եմ խնդրում ձեզինից, օրիորդ. սրանից յետոյ ինչպէս կամենաք այնպէս արէք:

Պաօլան զգուշութեամբ էր գործում: Նա շտապեց յայտնել Դիէզօ Բամբերիցին պատրաստւած դէպքերի մասին այնպէս, որ Բագօտայում եղած զաղանի ռոտիկանութեան բաղմամբիւ գործակալներն ամենափոքր կասկած անգամ չըտարան:

— Զատ լաւ,—ասաց Ժերունին.—շարունակեցէք ձեր գործը, օգնեցէք մեզ, գործեցէք հայրենիքի օգտին... Ամեն բան օգնում է մեզ. շատ չէ մնացել մինչև այն օրը, երբ սպանիացիք դուրս կը վաճառեն մեր երկրից... 2ը կամենալով այլ և հանդիպել մեր բռնաւորներին, ես այնտեղից հեռանում եմ: Ճանապարհին ես կըստաւան Խուանա Փրապօզային և կը տանեմ նրան մի անխառն անգ:

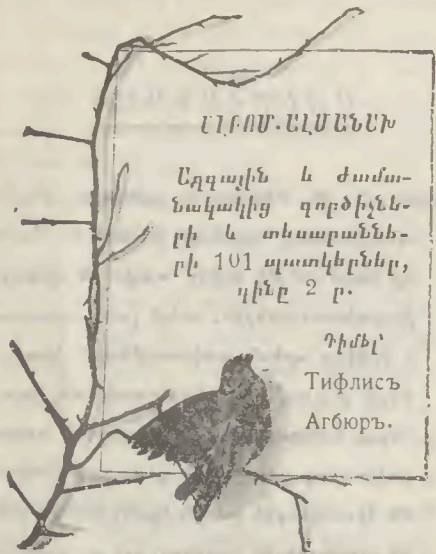
— Ես գործ գրի ինձինից կախւած միակ միջոցը նրան փրկելու և դահիճների ձեռքից խլելու համար... Օգնեցէք նրան, Դիէզօ. նրա տանջանքները սարսափելի են: Նա և իր երկխոսներն այնպէս կարօտ են օդնութեան և միտքարութեան:

— Միտքար կայէք, Պաօլ... Խուանա Փրապօզային ես կը յանձնեմ երկու կանանց, որոնց սրտին միշտ մօտ են եղել մերձաւորների թշուառութիւնները,—բռնաւորները նրանց սիրելիներին ևս սպանել են: Նրանցից մէկը ողբում է իր պաշտած ամուսնուն և որդուն.—Նրա անունն է Խօսկիլիա Մօնտալվօ... Միտք ողբում է իր նշանածին.—Նրա անունն է Ինեսա Բօմիլայց:

— Ես լսել եմ այդ թշուառների անունները և պիտեմ, որ նրանց սրտերը լի են տանջանքով...
— Եւ հերոսութեամբ,—աւելացրեց Դիէզօ Բագմիլիցը յարգանքով:
Միտմտանալով Խուանա Փրապօզայի վիճակի մասին, Պաօլ Ջայլարիտան զնայ նրա մօտ: Սակայն նրա համար սարսափելի էր երես առ երես դիմաւորել այրելին: Ի՞նչպէս հասկացնել և համոզել նրան, որ նա օգնում է հայրենասէրների գործին և ոչ թէ արքայականների պատիժներին: Ի՞նչպէս գրդել նրան յանձն առնելու մի պաշտօն, որը մասամբ դաւաճանութիւն պիտի թւար նրան:

Սակայն նրա տոտանուածները երկար չըտեցին և նա մտաւ այն սենեակը, որտեղ գտնւում էր Խուանա Փրապօզան իր որդիների հետ: Խուանան արտասուքն աչքերին զարմացած նայում էր ներս մտած Պաօլային. նրա հայեացքը լի էր ատելութեամբ և արհամարհանքով:

Խուանա Փրապօզա,—ասաց Պաօլան հանդարտ ձայնով,—իմ ներկայութիւնը կարելի է ձեզ մասամբ տաքօրինակ թիւի, բայց մի վտխե՛նաք. ես եկել եմ ձեզ մօտ, ձեզ միտքարելու և օգնելու...
— Ի՞նչ էք ուզում դուք,—խոտովեամբ հարցրեց այրին:
— Փրկել ձեզ...
— Հարկաւոր էր փրկել ոչ թէ ինձ, այլ իմ մարդուն... Ես կորցրի իմ միակ նեցուկս. այժմ ինչ կը լինի իմ և իմ երկխոսների վիճակը:
(Երշարունակելով)
Լ. Մարկոսեան



Մամուլի տակ է և չուտով լոյս կը տեսնի
ՅԱՐ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆՅԻ (դրամի)
հետևալ աշխատանքները.
1. ՄԵԼԲՈՆ ԱՂԱՅԻ ՍԹՕՂԻԱՆ (դրամի բարբարոսի
զինն է 20 կոպ.)
2. Փոխադրութիւններ — զինն է 15 կ.
3. «Մի լար» բովանդակող ծաղկազարդ
հեղինակի հասցեն՝ Գ. Ասխաբաձ, Ա. Մ. Կոմար-
յանց.
Տպագրութեան համար պատրաստ է՝ Գործանի
« Ի Մ Մ Ա Հ Ը » բովանդակ.
Լ ո յ յ տ ե ս ա լ
Ե. ՇԱՀԱՂԻԶԻ
ՆՈՐ-ՆԱԽԻՃԵՆԸ ԵՒ ՆՈՐ-ՆԱԽԻՃԵՆԻՔԻ
Գինը 50 կ.

(առանց ճանապարհածախսի)
Ծախում է թիֆլիսի զրափաճողանոցներում և
հեղինակի մօտ Նոր - Նախիջևանում. հասցեն
Սախչեան Դ/Ը. Երանդ Սախ-Ազիշ. 5-4

Բացում է բաժանորդագրութիւն
ՅՈՒՆԱՆԵԱ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԵՐԻ
ԲԱՆԱՍՏԵՂԻԹԻՒՆՆԵՐԻ
Մեծ դիրքով մօտ 350 էջ
Երեղ թղթի վրայ, հեղինակի պատկերով և
Փառապատիւ 10 ր.
Լաւ թղթի վրայ 3 ր.
Բաժանորդագրութիւնը կը բացվի յունիսին և
զրբերը կը տպեն բաժանորդներին թուով:
Թիֆլիսում գինը — իշխանուհի Մ. Թումանեան-
ցին (Երանդ. 8) և Փ. Վարդապետեանին (Յոլ-
մուսկով 24)
Բազու ինձները Միլիթար Տեր-Անդրեասեանին (Կ-րա
Սախչեան 3-3

Մամուլի տակ է և չուտով լոյս կը տեսնի
ՅԱՐ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆՅԻ (դրամի)
հետևալ աշխատանքները.
1. ՄԵԼԲՈՆ ԱՂԱՅԻ ՍԹՕՂԻԱՆ (դրամի բարբարոսի
զինն է 20 կոպ.)
2. Փոխադրութիւններ — զինն է 15 կ.
3. «Մի լար» բովանդակող ծաղկազարդ
հեղինակի հասցեն՝ Գ. Ասխաբաձ, Ա. Մ. Կոմար-
յանց.
Տպագրութեան համար պատրաստ է՝ Գործանի
« Ի Մ Մ Ա Հ Ը » բովանդակ.
Լ ո յ յ տ ե ս ա լ
Ե. ՇԱՀԱՂԻԶԻ
ՆՈՐ-ՆԱԽԻՃԵՆԸ ԵՒ ՆՈՐ-ՆԱԽԻՃԵՆԻՔԻ
Գինը 50 կ.

Մամուլի տակ է և չուտով լոյս կը տեսնի
ՅԱՐ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆՅԻ (դրամի)
հետևալ աշխատանքները.
1. ՄԵԼԲՈՆ ԱՂԱՅԻ ՍԹՕՂԻԱՆ (դրամի բարբարոսի
զինն է 20 կոպ.)
2. Փոխադրութիւններ — զինն է 15 կ.
3. «Մի լար» բովանդակող ծաղկազարդ
հեղինակի հասցեն՝ Գ. Ասխաբաձ, Ա. Մ. Կոմար-
յանց.
Տպագրութեան համար պատրաստ է՝ Գործանի
« Ի Մ Մ Ա Հ Ը » բովանդակ.
Լ ո յ յ տ ե ս ա լ
Ե. ՇԱՀԱՂԻԶԻ
ՆՈՐ-ՆԱԽԻՃԵՆԸ ԵՒ ՆՈՐ-ՆԱԽԻՃԵՆԻՔԻ
Գինը 50 կ.

ԿՈՒՆԻՇԻ (տարի կոշտ) **ԴԵՄ ՀԵՂՈՒԿ Գ Օ Լ Լ Ե Ն Դ Ե Ր**
ԳՕԼԼԵՆԴԵՐ կոծիճի հեղուկի գործածութեամբ ոչնչանում են կոծիճները պահանջ ամենափոքր ցաւ իսկ պատճառելու Մէկ սըր-
տակի դիրք 35 կ., իսկ Ի. Գոլլենկերի շաքարառաւիյից փոստով ուղարկում է 2 սրտակը 1 սուրճով:
С.-Петербург. Разъѣзжая, № 13.
Վաճառում է կայսրութեան բոլոր գեղատեսիլ և գեղերի պահեստներում:
3-1

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՌՐ ՀԻՄՆԵՐԵՆՈՅ
Բ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
(կուկիա, Վարդանիսի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:
Առատաները՝
Բ. Ա. Նաւասարդեան—11—12 ժ. վերա-
բուժում են, վնասներ (սիֆիլիս) և միզասեռ.
հիւանդ.
Զիլովանի—9—10 ժ. աչքի, ներքին և
արտաքին հ.
Մ. Գ. Աւետիսեան—10—11 ժ. մորթու-
ղիները և վերաբուժում են:
Զ. Դ. Բաբանասեան—11—12 ժ. մանկա-
բարձութեան, կանանց և երեխայից հ.
Կ. Դ. Գալիլեան—12—1 ժ. ակնային, թթի և
կոկորդի հ.
Գ. Ա. Թարևանեան—1—1/2 ժ. ներքին
և երեխայից հ. երկուշ. շորեր. ուրբաթ:
Ա. Պ. Կարապետեան—1—1/2 ժ. ներքին
և երեխայից հ. երեք. հինգշ. շաբաթ:

Երեկոները՝
Ն. Ն. Ռոստոմբեկով—5—6 ժ. վերաբուժ. և
մորթու. հ. (կիւկիա և մորթու.):
Ն. Ս. Լիւրսեան—6—7 ժ. ներքին (կ-
կիւկիա և մորթու.) ներքին և վնասներ հ.
Կիւն-թիլի Շիւրթիմեան—7—7/2 ժ. ման-
կաբարձութեան և կանանց հ.
Գ. Ա. Թարևանեան—7/2—8 ժ.
Բ. Ա. Նաւասարդեան—7/2—8 ժ.
Վճարը 50 կ. շաբաթները ձրի: Համախո-
րդի (կոնսիլիումի) և օպերացիայի համար ա-
ռանձին:
Օ. Տ. Առվանդեան—տանը. ծաղկահատ
բժշկական մարմնամարդ. դիմել 11—1 ժ.:

Հիւանդանոցի վերահսկում
Բժշկական Դասաւարդեան
Աղբիւր-Տարազի գրասանը վաճառու
են հետեւեալ մեր հրատարակութիւնները.

Ալֆոնս Դոնէ՝ Խոշնդոս, կատակերգ.	գինը
4 արար.	50 կ.
Ա. Լ. Սաֆո-պօլմա	50 »
Աւետիսեան՝ Փրիստոֆ Դիցազն,	
Նոր մանդակահան հին զրոյց, շքեղ	
պատկերներով	50 »
Երվանդադէ՝ Մեղանիա, վաղիկ փա- ռապատ	50 »
Պ. Փալիպանեան՝ Հայ - Բոջաների վրաններում եւ բժշի մտեր	5 »
Ն. Սիսոյեան՝ Կոլոմբոս և Լամբի- կայի գիւտը	5 »
Շիւտե՝ Փրիստոֆ, թարգ. Բաֆֆի.	5 »
Էմմա Վիլման՝ Նրա մայրը	5 »
Շմիլով՝ Գալիա	10 »
Յ. Ղազարեան՝ Գիւլ, մի արկած թիւրերի կիսնքից	15 »
Արտիւր Կամպիւն՝ պարսկական լիգնդա	2 կ.
Յիսուս Խաչակիր մեծագլխի պատկեր. 3 ր. — »	
Միք. Նաւանդեան	1 » — »
Արտաշէս հայրը թագաւորի մուտքը ի հոռմ	50 »
Իֆիգենիա (մեծագլխի)	3 ր. — »

Լոյս են տեսել
Յարութեան Թումանեանցի
ՅԱՂԱՐԱՆ - ԲԼԲՈՒԼ
Ֆէէրի երեք արարածով
Գինն է 30 Կ.
—
Ն Ո Ւ Ա Գ Ն Ե Ր
Գինն է 30 Կ.
և
Մ Ո Ւ Մ Ա
Գինն է 20 Կ.
Գինը՝ Գիֆլիս, Կապադոքսի. 25.
Արտիւր Կոմարյան.
ՅԻՍՈՒՍ ԽԱՂԱԿԻՐ
Մեծագլխի, բնիք գրաւիւր, պատրաս-
տած Պարբերական: Ամեն քիստոնի թան
սխալների վարդ. գինը 3 ր. 10 հարս 25
ր. Աղբիւր-Տարազի բաժանորդների հա-
մար հարս 2 ր.
Լ ո յ յ տ ե ս ա լ
Ե. ՇԱՀԱՂԻԶԻ
ՆՈՐ-ՆԱԽԻՃԵՆԸ ԵՒ ՆՈՐ-ՆԱԽԻՃԵՆԻՔԻ
Գինը 50 կոպ.
(առանց ճանապարհածախսի)
Ծախում է թիֆլիսի զրափաճողանոցներում և
հեղինակի մօտ Նոր - Նախիջևանում: հասցեն
Սախչեան Դ/Ը. Երանդ Սախ-Ազիշ. 5-4

Լոյս են տեսել
Յարութեան Թումանեանցի
ՅԱՂԱՐԱՆ - ԲԼԲՈՒԼ
Ֆէէրի երեք արարածով
Գինն է 30 Կ.
—
Ն Ո Ւ Ա Գ Ն Ե Ր
Գինն է 30 Կ.
և
Մ Ո Ւ Մ Ա
Գինն է 20 Կ.
Գինը՝ Գիֆլիս, Կապադոքսի. 25.
Արտիւր Կոմարյան.
ՅԻՍՈՒՍ ԽԱՂԱԿԻՐ
Մեծագլխի, բնիք գրաւիւր, պատրաս-
տած Պարբերական: Ամեն քիստոնի թան
սխալների վարդ. գինը 3 ր. 10 հարս 25
ր. Աղբիւր-Տարազի բաժանորդների հա-
մար հարս 2 ր.
Լ ո յ յ տ ե ս ա լ
Ե. ՇԱՀԱՂԻԶԻ
ՆՈՐ-ՆԱԽԻՃԵՆԸ ԵՒ ՆՈՐ-ՆԱԽԻՃԵՆԻՔԻ
Գինը 50 կոպ.
(առանց ճանապարհածախսի)
Ծախում է թիֆլիսի զրափաճողանոցներում և
հեղինակի մօտ Նոր - Նախիջևանում: հասցեն
Սախչեան Դ/Ը. Երանդ Սախ-Ազիշ. 5-4

2 Գ Ն Ա Ղ
ԲԱՐԻԿԵՆԴԱՆ,
Վ-րդակեղեմ լարը
Հայաստանում, Ղե-
ւունք երեք օրանում է
հայ նախարարների Մե-
ծագլխի պատկեր, տպագր-
ւած Պետերբուրգում:
ԳԻՆՆ Է 3 Բ.
Աղբիւր-Տարազի բաժանորդներին
1 ր. Գումարով առ-
նողներին գեղջ:
Յանկայի է տար-
ծիկ: